

HEEMKUNDE EN DIALECTSTUDIE

V.V.H.

Om het belang van de streektaalen in te zien is het noodzakelijk zich een juist denkbeeld te vormen van de verhouding van dialect tot algemeene omgangstaal. Velen meenen nog dat het dialect een ontwaarde vorm is van het algemeen beschaafd; de taalgeschiedenis bewijst echter dat de ontwikkeling juist andersom heeft plaats gehad: de algemeene taal is ontstaan uit een dialect, dat, dank zij allerlei uitwendige oorzaken, de bovenhand heeft gekregen en ten slotte de gemeenschappelijke taalvorm is geworden voor bestuur, onderwijs, wetenschap enz. Op ons taalgebied was het de streektaal van de provincie Holland, die door een samenloop van politieke, godsdienstige en economische omstandigheden de algemeene taal zou worden. Het beschaafd Nederlandsch is echter niet zuiver Hollandsch, maar heeft een groot aantal zuidelijke (vooral Brabantische) bestanddeelen opgenomen, hetgeen verklaard wordt door de uitwijking naar het Noorden van talrijke Zuidnederlandsche calvinisten, na de inneming van Antwerpen door de Spanjaarden in 1585.

Het dialect heeft daarom, wetenschappelijk gesproken, dezelfde waarde als de algemeene taal en verdient als uiting van het menschelijk denken en voelen even grondig bestudeerd te worden. Maar elke taal, elk dialect is in de eerste plaats een sociaal verschijnsel: ze vinden hun reden van bestaan in het onderling verkeer van de menschen. Zoo weerspiegelt een dialect nauwkeurig de sociale toestanden van de kleine gemeenschap waar het gesproken wordt; daarom moet een stadsdialect verschillen van een plattelandsch dialect; het eerste zal een meer ingewikkelden bouw hebben (burgerdialect tegenover volksdialect, vaktalen van beroepen en ambachten, enz.) dan het tweede; dorpsbewoners daarentegen zijn bijna allen landbouwers en bezitten op dit gebied een buitengewoon rijk geschakeerde vaktaal, die den stadsmensch grootendeels vreemd is.

De bouw van elk dialect vertoont nog andere eigenaardigheden: behalve de sociale groepeerings in engeren zin (vaktalen, en dgl.) bestaan er ook zoogenaamde familiale taalkringen. In elk gezin leven vertegenwoordigers van twee of drie menschengeslachten naast elkaar: de grootvader gebruikt woorden en wendingen, die de kleinkinderen reeds als onderwetsch beschouwen en omgekeerd brengen de jongeren taalnieuwigheden naar huis mee, waaraan de ouden van dagen niet meer kunnen wennen. Zoo zien we het taalgebruik zich onder onze oogen wijzigen, want de jongeren van heden zijn de ouderen van morgen, die dan weer eenigszins vreemd zullen staan tegenover de taal van de toekomstige jongere generatie.

Het is vooral de studie van den huidige taalbouw van het dialect, die den heemkundige moet interesseeren. De historische verklaring, de woordaafleiding enz. moet hij buiten beschouwing laten, want om de taal historisch te verklaren is onderlinge vergelijking van talrijke dialecten en kennis van de oudere taalvormen onontbeerlijk. De dialectstudie moet dus door den heemkundige beschrijvend opgevat worden: een nauwgezette beschrijving van afzonderlijke dialecten is trouwens een der

meest dringende behoeften van de moderne taalkunde. Hoe moet de heemkundige nu te werk gaan? Moet hij de woorden te hooi en te gras opteekenen, naarmate hij ze hoort gebruiken, of moet hij met behulp van een woordenboek een alfabetische lijst aanleggen? In het eerste geval zal hen heel wat ontgaan en in het tweede zou het spoedig een saai werk worden, dat de meesten zou gaan vervelen.

Veel doelmatiger en veel interessanter is het stelsmatig opteekenen van een samenhangend gedeelte van den woordenschat. Elk kan hier het deel kiezen dat hem het meeste belang inboezemt of door hem het best te bereiken is. De eene interesseert zich voor hetgeen in zijn tuin groeit: hij verzamele de dialectnamen van bloemen en groenten, van de verschillende variëteiten van appels, peren, pruimen enz. Een ander staat dierks in betrekking met ambachtslieden en vakt termen verzamelen, b. v. van de broodkerij, de slagerij, de schrijnwerkerij, het voetselarsvak enz. Velen zien rondom hen het landbouwbedrijf zich ontwikkelen en zich wijzigen: hier moet zonder uitstel alles ingezameld worden, wat door het gebruik van machines tot ondergang gedoemd is, b. v. de namen van oude ploegen en karren, met hun onderdeelen, de namen van het gerief dat vroeger gebruikt werd om boter te maken; verder alles wat betrekking heeft op de bijenteelt en de bewerking van honig en was, al hetgeen men gebruikt wanneer het varken geslacht wordt, het vleesch in de kuip wordt gedaan en de worsten gemaakt enz.; al hetgeen binnen en buiten aan een windmolen of watermolen te zien is enz. Om nu practisch te werk te gaan, d.w.z. om goed bruikbaar materiaal te leveren moet aan verschillende vereischten voldaan worden:

1° de taalfacten moeten nauwkeurig worden opgeteekend, d.w.z. we moeten voor de echtheid kunnen instaan. Dus mogen alleen woorden en wendingen opgeschreven worden, die we in ons eigen dialect gebruiken of hooren gebruiken; ook de uitspraak is een belangrijke factor, dus moet deze zoo juist mogelijk aangegeven worden: het gebruik van phonetisch schrift is natuurlijk gewenscht, maar niet noodzakelijk; door vergelijking met Nederlandsche of Fransche klanken kan de juiste uitspraak soms goed duidelijk gemaakt worden; dogenen die een niet te lastig phonetisch schrift willen leeren gebruiken, kunnen onze uitvoerige « Aanwijzingen » aanvragen.

2° om niets belangrijks over het hoofd te zien is het practisch (en ook interessanter) de woorden in een doorlopenden tekst in te lassen; zoo kunnen b. v. alle werkzaamheden beschreven worden, die plaats hebben van af het oogenblik dat de koe gemolken wordt tot wanneer de boter of de kaas klaar zijn. De tekst mag in het algemeen Nederlandsch gesteld worden, maar elk woord, dat van enig belang is voor het behandelde onderwerp wordt, met de juiste uitspraak, in zijn dialectvorm ingelascht; b. v.: « De boerin gaat naar de weide (*dialectwoord*) om de koe te melken (*workwoord in dialect met zijn hoofdlijden*), ze zit op een laag stoeltje (*dialectwoord*); ze moet den uier (*dialectwoord*) en de spenen (*dialectwoord*)

eerst voorbereiden (*dialectwoord*) enz. Dan komt het reinigen en het afroemen van de melk (oude methode in aarden teilen en nieuwe methode met de machine) enz.

Een andere manier van redigeeren is de volgende: in plaats van den beschrijvenden tekst voortdurend te onderbreken om dialectwoorden in te lusschen, hetgeen voor sommigen wellicht vermoeiend wordt, kan men de woorden die van eenig belang zijn ook van een nummer voorzien en de dialectvormen dan onderaan het blad in een enkel lijstje samenbrengen; b.v. : « De boering gaat naar de weide (1) om de koe te melken (2); ze zit op een laag stoeltje (3); ze moet den nier (4) en de spenen (5) eerst voorbereiden (6), » enz. De dialectvormen met eventuele opmerkingen en verklaringen komen op de onderste helft van het blad :

(1) (2) (3) enz.

Voor den taalkundige is een dergelijke tekst veel practischer dan een gewone opsomming van termen, waarvan sommige voor hem geheel nieuw zijn en dus duister kunnen blijven: het verband, waarin het woord op zijn natuurlijke plaats voorkomt, maakt alles veel duidelijker;

3° velen zullen narzelen om de vreemde woorden, b. v. de ontleeningen uit het Fransch op te nemen. Deze vreemde bestanddeelen zijn echter ook van belang om een beeld te geven van het werkelijke taalleven in een stad of dorp. Talrijke Fransche termen worden trouwens door alle dialectsprekers gebezigd, zelfs door diegenen die geen woord Fransch kennen; het is juist van belang te weten op welke gebieden de Fransche invloed heeft gewerkt en welke wijzigingen deze leenwoorden ondergaan, wanneer het dialect ze opneemt en aan zijn eigen aard aanpast.

..

We geven hieronder een viertal plannen voor de systematische bewerking van kleine onderdeelen van den dialectwoordschat. Elke kring voor heemkunde kan er gemakkelijk tientallen andere opmaken om zijn taalkundig werk voor te bereiden; de meest doelmatige methode van werken lijkt ons de volgende: een groep begrippen (b. v. een onderdeel van een vaktaal) wordt besproken op de vergadering; daarna worden een paar leden aangeduid om woordenlijsten aan te leggen; natuurlijk zullen die leden gekozen worden, welke met het te onderzoeken vak in aanraking komen of vaklieden onder hun bekenden hebben. Na de bespreking en mogelijke aanvulling van het verzamelde materiaal wordt een verslaggever aangewezen om de woordenlijsten tot een doorlopenden tekst om te werken, zooals hierboven wordt beschreven. Voor iedere groep woorden, die een geheel vormt van begrippen (b. v. het bouwen van het huis, de zuivelproducten enz.) wordt de tekst in een van die gewone schrijfboeken (als de scholieren gebruiken: formaat 21 x 16 cm.) overgeschreven. De kring zorgt er voor dat steeds hetzelfde soort schrijfboeken wordt gebruikt: dan kunnen ze later ingebonden worden en vormen een kostbaar archief, waaruit een volledige monographie over dialect en volkskunde kan groeien.

..

In het voorgaande hebben wij de dialectstu-

die van het standpunt van den heemkundige behandeld; natuurlijk is de Leuvense Dialectcentrale dankbaar voor elke soort van medewerking bij de voorbereiding van het Zuidnederlandsch dialectwoordenboek: we sturen geregeld vragenlijsten uit, die op een anderen grondslag zijn opgesteld en moeten dienen om de meest dringende gegevens het eerst te verzamelen; deze lijsten zullen we gaarne aan alle dialectliehebbers toezenden. En we hopen dat er geregelde samenwerking zal ontstaan tusschen de heemkundige kringen en de Leuvense Centrale: gaarne zullen we verdere inlichtingen verstrekken en leiding geven bij het dialectonderzoek. Indien de kringen op de hierboven beschreven wijze een dialectarchief aanleggen, zullen we steeds dankbaar zijn indien we hun schrijfboeken ter inzage kunnen krijgen: we zullen ze met eventuele opmerkingen terugzenden.

..

1. — PLAN VOOR HET SYSTEMATISCH INZAMELEN VAN EENIGE WOORDGROEPEN

A. De namen der maanden

1. Welke zijn de namen van de twaalf maanden in uw dialect? (Iederen naam op een afzonderlijke fiche schrijven.) Geef de uitdrukkingen, spreekwijzen enz. op die op deze namen betrekking hebben. (De uitdrukkingen schrijven op de fiche der maand waarbij ze behooren.)

2. Kent ge woorden afgeleid van de namen der maanden; b. v. *Maartsche sneeuw*, *April-sche wind*, *Maartsche bulen* enz.?

3. Kent ge namen van dieren of planten, afgeleid van de namen der maanden; b. v. *Oogstmaandsche appelen*?

4. Bestaan er oude gebruiken of feesten, waarvan de namen afgeleid zijn van de namen der maanden: b. v. *de Meiboom*; *den Mei planten* (op een nieuw gebouwd huis); *de Aprilvisschen*, en wat daarmee samenhangt.

De beschrijving van gebruiken, die te uitvoerig zou zijn voor een of een paar fiches, op een afzonderlijk blad.

B. De namen der dagen van de week

5. De namen der dagen van de week in dialect, met hun afleidingen en de spreekwijzen die er bij behooren; b. v. *werkdaagsch* (*mijn werkdaagsche broek*). Welke samenstellingen kent ge met die woorden; b. v. *Aschwoensdag*, *Goede Vrijdag*, *Paaschmaandag* enz.

2. — DE VERWANTSCHAPSNAMEN

A. De eigenlijke namen

1. Geef de dialectwoorden op voor: *vader*, *moeder*; *zoon*, *dochter*; *broeder*, *zuster*; *grootvader*, *grootmoeder*; *kleindochter*, *kleinzoon*; *oom*, *tante*; *neef*, *nicht*; onderscheidt het dialect tusschen de beteekenissen van Fr. *neveu*, *nièce* en *cousin*, *cousine*?

2. *De familie*: *man*, *vrouw*; *kinderen*, *ouders*; *grootouders*, *kleinkinderen*; *toeeling*; *schoonvader*, *schoonmoeder*; *schoonzoon*, *schoondochter*; *schoonbroeder*, *schoonzuster*; dat is een verwante van mij; wij zijn niet verwant, enz. Men lette op het gebruik van lidwoorden

en bezittel, bijv. naamw. vóór de namen : de *Jef*, enz.; hoe zeggen de echtgenooten als ze van elkaar spreken : mijn (onze, de) *man*; mijne (de, onze) *vrouw* (of mijn, het, ons *wijf*)?

3. Bestaan er namen voor de kinderen in tegenstelling met de *volwassenen*? Welke zijn de woorden voor jongen, *metsje*; *k'eine* jongen, *klein metsje*; de *jongelieden*. Kent ge benamingen voor : *grootte* (opgeschoten) *jongens* en *metsjes*?

4. *Peter*, *meter*; *petekind*.

5. *Stiefvader*, *stiefmoeder*; *stiefkinderen*.

B. Kinderwoorden en liefkoozingen

6. Welke woorden hoort men uit den kindermond voor *vader* en *moeder*?

7. Welke liefkoozende woorden gebruiken ouders en *volwassenen* tegenover kinderen? (In sommige streken spreekt men ze toe met *vroucken*, *vaderken*, enz.)

C. Afleidingen, spreekwijzen, enz.

8. Kent ge woorden afgeleid van of gevormd met de verwantschapsnamen : *het vader ijk huis*, *gezusterskinderen*, *kindgedeelte* (*erfdeel*), enz.? Hoe spreekt men van of tot verwanten, die priester of kloosterling(e) zijn (*heerbroer*, *heerneef*, enz.)?

9. Afleidingen als *kindsch*, *kinderachtig*, *moedernaakt*, *veibroer*, enz.

10. Verwantschapsnamen toegepast op kloosterlingen : *pater*, *moeder*, *broeder*, *zuster*; welke vormen hebben de Fransche termen en in hoeverre worden ze gebruikt door het volk?

D. Gevoelswaarde en sociale toestanden

Het gevoel speelt een bijzonder groote rol bij het gebruik van de verwantschapsnamen; men moet dus altijd op het volgende letten : is een woord bijzonder deftig, eerbiedig, vriendelijk, gemeenzaam, plat, enz. Welke termen worden gebruikt voor de dieren; ondergaan ze dan sommige wijzigingen (b. v. *moer*, *moejer*, enz.)?

Men lette op de sociale verschillen in het woordgebruik : gebruiken de hoogere (min of meer verfranschte) standen andere woorden dan de lagere? Men duide in dat geval dus aan tot welke klasse der bevolking de woorden behoren. Is er hier geen verandering gaande; zijn de woorden, die vroeger uitsluitend door de goeude standen gebezigd worden, niet aan 't doordringen tot de andere? In hoeverre is dit reeds geschied : houdt het oudere geslacht nog aan de vroegere termen vast? Men zette desnoods tusschen haakjes : *verouderd*, *nieuw*, enz.

3. — HET HUIS

A. Soorten van gebouwen

1. Woorden die weergeven : *het woonhuis*, *de hoeve*, *de boerderij*, *de schuur*, *het waschhuis*, *het afdak*, *het wagenhuis* (waar karren, ploegen enz. worden gezet).

Opmerking. — De stallen en hunne bijhoo-
righeden zullen het voorwerp uitmaken van een andere vragenlijst.

2. *De kerk*, *de pastorijs*, *het schoollokaal*, *het gemeentehuis*, *het kasteel*, *de toren*, enz.

3. Benamingen voor een *huis* in slechten staat (*hut*, *kot*, *krot*, enz.).

4. *Bouwen*, *het gebouw*.

Opmerking. — De bijzonderheden betreffende het bouwen (vakwoorden van den metselaar, den timmerman, enz.) zullen later gevraagd worden.

B. Deelen van het huis

5. *De muur*, de verschillende *ingangsdeuren* of *poorten*; *de hoofdingang*; *de stoep*, *het voorportaal*, *de gang*, *de trap*, *het keldergat*.

6. De deelen van *de trap*, *de trede*, *de leuning*, *de trapportalen* (Fr. *paliers*), enz.

7. De verschillende verdiepingen : *de begane grond* ('t gelijkvloers), *de verdiepingen*.

8. De *kamers* naar hun ligging en hun bestemming : *de huiskamer*, *de ontvangkamer*, *de keuken*, *de achterkeuken*, *de voorraadskamer* (de spinde), *het bakhuis*; *de slaapkamer*, *de alkoof*, *de rommelkamer* (bergplaats voor oude en versleten voorwerpen); *het gemak*, *de kelder*, *de zolder*, *de zolderkamer* (vliering); is er een afzonderlijke benaming voor een *kleine kamer*? — Bestaat er in oude huizen nog een « *kelderkamer* »? Bevindt zich deze eenige treden *boven* den beganen grond, of *lager* dan dezen?

9. *Het dak*, *de vorst* van het dak, *de goot* (afhangende goot), *de euzie* (langste rij pannen, waarvan de « *euziedrup* » in de goot valt), *de kornis*, *de schoorsteen* en zijn deelen (*windscherm*, *windtuizer*, enz.). — De geplaveide achterplaats (*koer*, *kalsijde*, enz.).

4. — DE WINDEN

1. De wind (in 't algemeen). — Utdrukkingen voor : *Het is winderig vandaag*, *het waait*, enz. — Welke zijn de woorden, die de verschillende graden van den wind aanduiden (*tocht*, *koeltje*, *rukwind*, *storm*, enz.)? — Hebben deze woorden nog andere beteekenissen? Zegswijzen?

2. Welke zijn de woorden om te zeggen : *noordenvind*, *zuidenvind*, *westenvind*, *oostenvind*, enz.? Gebruikt men deze woorden als oriënteringsmiddelen, b.v. om de ligging van een huis, van een kamer aan te duiden? Geef voorbeelden; vermeld de spreekwoorden en zegswijzen die op deze winden betrekking hebben.

3. Hebt ge bijzondere woorden voor plaatselijke winden, b.v. langs de zee? Zoo ja, bepaal goed den zin dezer woorden; zeg uit welke richting deze winden komen, op welk oogenblik van den dag, gedurende welk jaargetijde ze heerschen. Spreekwoorden : b.v. *de Aprilsche wind bederft menig schoon kind*, enz.

4. Scheepvaart (in 't bijzonder voor de medewerkers, die langs de zee wonen en de visschers kunnen ondervragen). — Zijn er dialectische uitdrukkingen om de verschillende soorten van winden aan te duiden van het standpunt van den zeeman : *voordeel'ige wind*, *tegenwind*, *zeewind* (uit de richting van de zee), *landwind*, *windstilte*, enz. — Zegswijzen en spreekwoorden aan de zeemanstaal ontleend (*de wind van achteren*, enz.).

Heverlee

Prof. Dr. L. Grootaers
Naamsche Steenweg 158

BOEIEND HEEMKUNDIG WERK : DE STRAAT

Een nuttig en aantrekkelijk werk voor onze studiekringen is het aanleggen van een beschrijvend repertorium der straten hunner gemeente.

Als basis gebruikte men de officieele lijst der straten, bij den gemeentesecretaris aan te vragen. Aan elke straat wijde men een ordelijk en overzichtelijk ingedeelde fiche (blad) en men rangschikte al deze bladen alfabetisch.

Aan zulk repertorium kunnen alle leden van den kring zeer actief meewerken, wat een hoofdvereischte is voor het krachtig leven der werkgemeenschap.

Wordt het repertorium zoo volledig en nauwkeurig mogelijk volgens de hierachter uiteengezette richtlijnen opgemaakt en daarna behoorlijk tot een leesbaren tekst verwerkt, dan mag het zeker ingezonden worden voor een der jaarlijksche prijskampen van het Verbond, evenals het verdient gepubliceerd te worden, wellicht met den steun van het gemeentebestuur.

Hier volgt nu een plan, dat men bij de beschrijving eener straat kan volgen :

A. Straatnaam

- I. Oudste vermelding (nauwkeurige spelling).
- II. Evolutie der spelling.
- III. Huidige officieele spelling.
 1. In de ambtelijke lijst.
 2. Op de straatnaamborden. — Hoeveel borden? Is de spelling op alle precies dezelfde?
- IV. Beraadslagingen van den gemeenteraad tot aanneming of wijziging van den straatnaam. Verzoekschrift ; persreacties.....
- V. Nauwkeurige weergave van de plaatselijke dialectische uitspraak.
- VI. Verklaring van den straatnaam.
- VII. Heeft de straat in den volksmond andere namen? Verklaring.
- VIII. Had de straat in den loop der tijden andere namen? Citaten tot bewijs. Verklaring.
- IX. Heeft de straat, welke doorloopt op een naburige gemeente, daar een anderen naam? Andere spelling? Verklaring.
- X. Hebben sommige deelen van de straat in den volksmond geen bijzonderen naam?

B. Uitzicht der straat zelf

- I. Waar begint en waar eindigt ze? Welke wijk of gehucht? Welke parochie? Eventueel : waar juist de parochie- of gemeentegrens?
- II. Algemeene vorm : recht, bochtig, hoekig enz. — Oriëntatie.
- III. Lengte (lieft met de landmetersketting te meten langs haar as; beter dan meting op schaal, zelfs op het beste plan).
- IV. Breedte : rijweg, trottoirs, grachten. — Wisselt die breedte?

- V. Relief : hoogste en laagste punt boven den zeespiegel (stafkaart). Voorstelling op schaal van het relief, indien het sterk wisselt. Waren uitgravingen of ophoogingen noodig bij den aanleg? Uitzichten (vergezichten, panorama's) vanaf de straat.
- VI. Afwatering: riolen, goten, greppels, grachten, slooten.
- VII. Bestrating: kassei, asfalt, macadam, grint, asche, aarde enz. — Wisselt de aard der bestrating? Hoe is de straat in zomer en winter? Bij zeer droog en zeer nat weer? Aan meer dan een factor te wijten?

VIII. Eigenaardigheden.

1. Bruggen (water, spoorweg enz.). Aard en naam. — Viadukten, overwegen.
2. Transporen op of langs of over de straat? Autobusdienst (stopplaatsen).
3. Fiets- of ruiterspad(en). Voor de eerste : aard.
4. Boomen op de straat. Een of twee rijen? Soort? Ouderdom- en toestand der aanplanting?
5. Avondverlichting.
6. Straatnaamborden, wegwijzers, verkeers-teekens.....

C. Omgeving

I. Natuur.

1. Tuinen : lust-, bloemen-, groentetuinen. Hebben deze een opvallend uitzicht (door hagen b.v.) of karakteristieke teelten?
2. Velden, Gelijkwaardige vragen.
3. Boomgaarden; weiden en meerschen; bosschen en heide enz.
4. Verleent de natuur aan de straat een eenheidsuitzicht of een afwisselend karakter?
5. Vertoont de straat een gewoon of zelfs banaal natuurbeeld, of schilderachtige hoekjes, die verdienen behouden te blijven?
6. Belangwekkende boomen langs of vlak bij de straat.

II. Gebouwen.

1. Welke woningen? Boeren-, arbeiders-, burgers-, heerenwoningen.
2. Eigenaardige hofsteden, villa's, kasteelen, moderne huizen. Schoon of leelijk?
3. Sierende of ontsierende rol der gebouwen. Opvallende ontsierende elementen: gevels, muren, omheiningen (beton), lintbebouwing, onregelmatige lijnrichting, electriciteitscabines, palen enz. — Kan het straatbeeld niet met eenvoudige middelen verfraaid worden?
4. Nauwkeurige vermelding, met hun verschillende namen (deze uit den volksmond niet vergeten) van de voornaamste hoeven, landhuizen, kasteelen, handelshuizen, nijverheidsgebouwen.
5. Openbare gebouwen : eeredienst, onderwijs, liefdadigheid, bestuur, gerecht, politie, fiscus, post, spoorweg.....

D. Bevolking

1. Aard. Verscheidenheid of eenheid? Talrijk of gering? Toenemend of afnemend? In welk tempo? Zoo mogelijk statistisch geïllustreerd. Verleent een groot aantal kinderen geen bijzonder kenmerk aan het straatleven? Zijn er geen families zeer talrijk of sinds zeer lang in de straat gevestigd? Welk karakter verleent de bevolking aan de straat (voor het oog, het oor, den neus.....)? Reputatie der straat in de gemeente.

E. Geschiedenis

Beroemde of beruchte inwoners, eertijds en nu. Gedenkplaten?

Vallen er historische feiten te vermelden in rechtstreeksch verband met de straat? Opening, afschaffing, verlenging, verkorting, verlegging, grondige wijziging van het uitzicht. Oorlog, rampen (water, vuur), zware ongelukken, jaartallen (steenen, ankers.....), opschriften..... op gebouwen.

F. Folklore

Gemeenschapsleven der straatbevolking; samenwerking of strijd.....

Eigenaardige huisnamen (uithangborden) vroeger en nu.

Boom-, staak- gevelkappelletjes enz....., kruisen; pompen.....

Processieweg, met rustaltaar? Markt, jaarmarkt, kermis.

De straat in vertellingen, sagen, legenden, gezegden, rijmpjes, liedjes.....; in de lokale politiek.

G. Kunst en Wetenschap

Groote en kleine monumenten.

De straat in teeken- en schilderkunst, de letterkunde, de wetenschap (monograficën).

Bibliografie en iconografie der straat (prentkaarten b.v.)

Men eindige met nauwkeurig den datum op te geven waaraan de beschrijving der straat beantwoordt.

Het ware zeer wenschelijk dat het gemeentearchief een exemplaar van dit repetorium zou bezitten. Zulke beschrijving, bv. om het kwart eeuw vernieuwd, of bij gewichtige wijzigingen der straat, zou een kostbare bijdrage zijn tot de geschiedenis der gemeente.

Het zal iedereen wel opvallen welke hoogst belangrijke rol de fotografie in dit alles kan en moet spelen.

Aalsl.

Jozef van Overstraeten.

ONZE CONSULENTEN. — II.

Consulenten zijn vooraanstaande beoefenaars eener heemkundige wetenschap, die op hun eigen wetenschappelijk terrein het Verbond met raad en daad willen bijstaan.

Zo hoeven natuurlijk slechts inlichtingen te verschaffen zoover de vragen niet te vaag of te algemeen of te onbescheiden worden gesteld. Een postzegel voor antwoord moet iedere vraag vergezellen!

NAVEAU Albrecht, Z.E.H., onderpastoor, Donk 157, Meer (Hoogstraten), stichter van het Natuurhistorisch Museum der Kempen (Maxburg); plant- en dierkunde der Kempen

PARSONI, journalist, Sint-Kathelijne Markt 33, Brussel; folklore van circusartisten en kermisreizigers.

POLSPOEL Gaston, Kanunnik, professor aan de Leuvense universiteit, Ruelensvest 67, Heverlee; aardrijkskunde.

ROGGEN Domien, Dr., professor aan de Gentsche universiteit, Adolf Buyllaan 105, Brussel-Elsene; geschiedenis der beeldhouwkunst.

SCHERDER Jozef, Drs., atheneumleeraar, Guido Gezellelaan 62, Sint-Niklaas; geschiedenis van de 16e eeuw; Hervorming en Nederl. Opstand.

SHELLEKENS Jozef, provinciaal architect, directeur der stadsteekenacademie, Steenweg op Mol, Turnhout; heemschut, vooral ode weg in het landschap

SEGENS Frans, Z.E.H., Begijnhof 48, Turnhout, voorzitter van de ornithologische vereeniging «De Wielewaals»; vogelkunde.

SIMONS Jozef, letterkundige, Steenweg op Mol 10b, Turnhout; Kempische heem- en letterkunde.

SOETE Jan, Dr. phil., stadsbibliothecaris, Jacob van Maerlantstraat 1, Kortrijk; dialectologie.

STERKENS Remi, Dr., leeraar aan het atheneum, Hertoginstraat 48, Antwerpen; Kempische letterkunde.

STEURS Vaast, Dr. Jur., wn. stadsarchivaris, Kon. Astridlaan 41, Mechelen; archiefwezen, oudheidkunde, bodemonderzoek

STRUBBE Egied, Mr., professor aan de universiteit te Gent, voorzitter van den Bond der Westvlaamse Folkloristen, sekretaris van den Geschied- en Oudheidkundigen Kring (Emulatie) te Brugge, Sint-Gilliskerkstraat 10, Brugge; rechtsgeschiedenis.

TIELEMAN Edmond, Dr., atheneumleeraar, Destelbergenstraat 48, Sint-Amandsberg; methodologie der heemkunde, familiekunde.

VAN BALBERGHE Jozef, conservator van het Museum voor Folklore, G. de Stassartstraat 32, Mechelen; folklore

VAN DEN BROECK Eugeen, journalist, Steenweg op Gent 39, Walfergem, Assche; familiefolklore, familiegrafiek

VAN DEN BUSSCHE Jozef, Drs., ambtenaar, Vischstraat 47, Denderbelle en Liefdadigheidstraat 5, Brussel, secretaris van het Verbond voor Heemkunde.

VAN DEN WIJNGAERT Leopold, beambte, Milsenstraat 21, Mechelen; Germaansche godenleer, gebruiken en gewoonten die wortelen in het heidendom.

VAN DER MUEREN Floris, professor aan de Gentsche universiteit, voorzitter van het Hooger Instituut voor Kunstgeschiedenis en Oudheidkunde, schepen van Schoone Kunsten en Openbaar Onderwijs, Capucienenvoer 50, Leuven; muziekgeschiedenis.

VAN DE WIJER Jozef, Prof., Dr., leeraar aan de Leuvense universiteit, lid van de Kon. Vl. Academie, Schreursvest 29, Heverlee; plaatsnaamkunde

VAN GORP Jan, Dr. phil., eere-atheneumleeraar, Pastorijstraat 2b, Kasterlee : heemkunde der Noorderkempen, vooral plaatsnamen en familiekunde.
 VAN HAEGENDOREN Maurits, Dr., archivaris bij het Rijksarchief, Guido Gezellelaan, Heverlee : archiefwezen.
 VAN HERCK Jozef, Z.E.H., pastoor-deken, Kontich, Dr in de klassieke philologie, licentiaat in archeologie en kunstgeschiedenis: christelijke iconografie, Vlaamsche kunst van de renaissance, Otto Vaenius.
 VAN LIMBERGEN Jozef, sterrenkundige, Mortselschesteeweg 20, Antwerpen-Deurne : sterrenkunde
 VAN OVERSTRAETEN Jozef, Drs., leeraar, afgevaardigde-beheerder van den V.T.B., hoofdredacteur van «Toerisme» en «Heemkunde», Parklaan 24, Aalst; stichter-voorzitter van het Verbond voor Heemkunde.
 VAN SCHEPDAEL Jan, leeraar in de natuurwetenschappen aan de normaalschool, Carlsbourg (Lux.) : insektenkunde, plantkunde.
 VERBESSELT Jan, Dr., conservator van het Heemkundig Museum, Ransbeckstraat 79, Neder-Overheembeek (Brussel) : geschiedenis.

VERBOUWE Alexis, Léon Théodorstraat 46, Brussel-Jette : iconografie van het Vlaamsche Land.
 VERHEYEN R., Dr., leeraar aan het Kon. Natuurhistorisch Museum van België, Vautierstraat 31, Brussel : dierkunde, in het bijzonder vogelkunde
 VERMEULEN Jozef, advocaat, volkskundige, Prinsstraat 16, Gent : volkskunde
 VERSTEGEN Vedastus, O.F.M., Z.E.P., Dr., assistent aan de universiteit, Vlamingenstraat 47, Leuven : taalkunde, dialectkunde, plaatsnaamkunde.
 VERWILGHEN Rafaël, ingenieur, architect, directeur-generaal bij het Commissariaat-Generaal voor 's lands wederophouw, Nijverheidsplaats 22A, Brussel : stedenbouw.
 VIERIN Jos., architect, provinciaal adviseur voor monumentenzorg bij den Wederophouw, Lange Rei 14, Brugge : Westvlaamsche architectuur en monumentenzorg.
 WITTEMANS Frans, Mr., advocaat, Haringrodestraat 5, Antwerpen : geschiedenis der Oranjes.

CORRESPONDENTEN EN STUDIEKRINGEN AANGESLOTEN BIJ HET VERBOND VOOR HEEMKUNDE. - I.

De cursief gedrukte namen duiden de plaatsen aan waar een aangesloten studiekering voor heemkunde bestaat. Kringen en correspondenten beantwoorden graag heemkundige vragen, die niet te vaag of te algemeen zijn gesteld. Wederkeerig dienstbetoon is plicht. Postzegel voor antwoord niet vergeten. Wie wil op de tweede lijst voorkomen?

Aalgem : Weyns Jozef, gemeentesekretaris.
 Aalst : Courteaux Frits, onderwijzer, Acaciastraat 7.
 Aalst : van Overstraeten Jozef, leeraar, Parklaan 24.
 Aalter : Laroy Amedeo, bestuurder van de vakteekenschool, Boomgaardstraat.
 Aalter : Verhoustraete Arthur, Loostraat 53.
 Aard (Geel) : van Nooten-Prims Jozef, schoolbestuurder.
 Aarschot : Meens Jozef, architect, Elisabethlaan.
 Aarschot : Rutgeerts Albrecht, folklorist, Grote Markt 19.
 Aarsele : Lambert Omer, melkerijarbeider, Sterrestraat 54.
 Aartselaar : Marivoet Florimond, onderwijzer, Lindelei 12/1.
 Aartselaar : Verbeeck Aloïs, handelaar, Hoevellei 62.
 Affligem (Hekelgem) : Podevijn Ronerius, O.S.B., Dom, Abdij.
 Aalsemberg : Proost Albert, leeraar, Witte Weg 6.
 Anderlecht : Helsen Jozef, Dr., atheneumleeraar, Guillaume Lekenstraat 3.
 Antwerpen : Eggenstein Hugo, beambte, Van Luppenstraat 39.
 Antwerpen : V.T.B., Sint-Jacobsmarkt 45.
 Appelterre : Oglers Gerard, Z.E.H., onderpastoor, Dorp.
 Arondouk : Goris Jan, burgemeester, Vrijheid 94.
 Asse : lare : de Geest José, onderwijzer, Staatsbaan 39.

Asper : de Rycke Hubert, student, Stationstraat 33, Gavere.
 Asper : 't Kindt Remi, handelaar, Kloukeveldstraat 2.
 Assche : van Wijnendaele Geeraard, leeraar, Nieuwstraat 566.
 Asselbroek : Stalpaert Hervé, onderwijzer, Gistelsteeweg 74, Sint-Andries.
 Assende : Bauwens Cyriel, onderwijzer, Kasteelstraat.
 Attenhoven : de Cat Leo, Landenscheestraat 372.
 Baasrode : Bucqué Adolf, gemeentesekretaris.
 Balen-Neet : Deprouw Ernest, onderwijzer, Hoolsterberg 1a.
 Bambrugge : Gees Amaat, onderwijzer, Steenweg op Oudenaarde 23.
 Bassevelde : Buysse Cyriel, student, Beekstraat 51.
 Battenbroek (Walem) : Goetsstouwers Adriaan, Z.E.H. pastoor, Walem.
 Bavikhove : Allegaert Julien, onderwijzer, Hoogstraat 26, Deerlijk.
 Bazel : van der Kinderen Lode, burgemeester, Kruibekestraat 33.
 Beek (Bree) : Leynen J., Z.E.H., pastoor
 Beerse : Geerts Jozef, onderwijzer, Gemeenteplaats 9.
 Beersel (Br.) : Clerckx Eugene, architect, Kerkeveldstraat.
 Beervelde : Acke René, spoorwegbeambte, Brandstraat 23.
 Bellem : Mettenaert Emiel, stationsassistent, Dorp 104.
 Be'sele : Pijl Albrecht, onderwijzer, Dekprijem.
 Berchem (Antw.) : de Bois Frans, schoolbestuurder, Lode Van Berckenlaan 162.
 Berendrecht : Michielsens Louis, bouwmeester-landmeeter.
 Beringen : Quintens Jef, schoolhoofd.
 Beringen : Thonissen Renier, onderwijzer, Vurtenche Weg 29, Beringen-Mijn.
 Berlaar (A.) : Verkuylen Louis, diamanthandelaar, Doelstraat 286.

Berlare (O.) : Janssens Freddy, nijveraar, Steenweg op Zele 6, Grembergen (Dendermonde).

Besclare : Maes Jozef, gemeentebeambte, Werkstraat 9.

Bever (Henegouwen) : van der Cammen Emiliën, onderwijzer, Plaats 5.

Bevere (Oudenaarde) : de Smet Lucien, hoogstudent, Wortegemstraat 9.

Beveren-aan-de-Leie : Bruggeman Albert, beambte, Hoogstraat 10, Deerlijk.

Beveren (Roosclare) : Denorme Cesar, Z.E.H., onderpastoor.

Beveren (Waas) : Claes Armand, burgemeester, Hendrik Consciencestraat 21.

Beveren (Waas) : Verhaert Justin, bibliothekaris, Hendrik Consciencestraat 41.

Beverloo : Thonissen Renier, onderwijzer, Vurtersche Weg 29, Beringen-Mijn.

Beverst : Vols Jozef, schoolhoofd, Holt 33.

Bevingen (Sint-Truiden) : Benaëts Jozef, beambte, Naamsche Steenweg 1.

Blankenberge : Dhondt Karel, leeraar, Desampsstraat 48.

Bocchout (Lier) : Naveau Albrecht, Z.E.H., onderpastoor, Donk 157, Meer (Hoogstraten).

Bokrijk (Genk) : Bouveroux Jan, secretaris van het Provinciaal Domein, Kuringersteenweg 60, Hasselt.

Bonheiden : Veis Frans, onderwijzer, Edgard Tinellaan 200.

Boom : Gillé Constant, onderwijzer, Gasstr. 39.

Boortmeerbeek : Fannes Leo, schoolhoofd, Beringstraat 43.

Borgerhout : de Clopper Arthur, meester-schilder, Florastraat 39.

Borgerhout : Heyns Pol, folklorist, Moorkensplein 7.

Borgerhout : Ossenblok August, rustend leeraar, St-Mathensstraat 11.

Borgloon : Alofs Raph, Provinciaal sekretaris voor toerisme, 18e Oogstlaan 17, Tongeren.

Bornem : Asterius, Eerw. Br., schoolbestuurder, Van Roosbroeckstraat 3.

Bornem : Suykens Alfons, onderwijzer, Boomstraat 50.

Borsbeek (A.) : Govaerts Leo, handelaar, Aaszaklei 203.

Boschvoorde (Brussel) : van Obbergen Jozef, gemeentebeambte, Goudvogelstraat, 6.

Bouwel : van Hove Korneel, Z.E.H., pastoor.

Branst (Bornem) : van Herck Lucien, schoolhoofd, Luipegem 73.

Brasschaat : de Winter Lodewijk, gemeentesekretaris, Frilinglei 25.

Bree : Leynen J., Z.E.H., stadsarchivaris, pastoor te Beek.

Breedene : Clybouw Karel, onderwijzer, «Zonnedale», Duinbelmlaan.

Broechem : de Belser Arthur, rustend onderwijzer, Van den Nestlaan 2a.

Brugge : de Smet Jozef, Dr., rijksarchivaris, Academiestraat 14.

Brugge : van Heulenbroeck Evarist, onderwijzer, Gulden Vlieslaan 12.

Brussel : Eerw. Br. Dr. Ferdinand, leeraar, Nieuwland 198.

Brussel : Verbesselt Jan, Dr., ambtenaar, Ransbeekstraat 79.

Brustem : Ruppel Anna, onderwijzeres, Dorpstraat 203.

Buggenhout : Hens Frans, Z.E.H., Statiestraat 23.

Burst : Weyns Jozef, gemeentesekretaris van

Aalgem, Boschstraat 67, Mere.

Buvingen : Wagelmans Paul, student, stoffenhandel.

Damme : van den Berghé Raymond, schoolhoofd, Kerkstraat 15.

Deerlijk : Defraeye Leo, nijveraar, Stationstraat 5.

Deinze : Cassiman Achiel, kantonnaal schoolopziener, Guido Gezellelaan 111.

Denderbelle : van den Bussche Jozef, Drs, ambtenaar, Vischstraat 47.

Denderhoutem : van den Steen Leontine, Mej., onderwijzeres, Terlinden 42.

Denderleeuw : Couck Frans, bouwmeester, August De Brabanterstraat 128.

Denderleeuw : van der Straeten Filemon, onderwijzer, Guido Gezellestraat 113.

Dendermonde : Bosteels Frits, architect, Beurzestraat 8.

Dendermonde : Macharis Juul, groothandelaar, Brusselchestr. 112.

Denderwindeke : Lanckman Cyriel, Z.E.H., onderpastoor, Dreef 39, Ninove.

Dentergem : Coucke Gustaaf, landbouwdeskundige, Kerkstraat 13.

Dentergem : Verhelst Adiel, onderwijzer.

Desschele : Heemkring «Erfwacht», Markt 16.

Desschele : Mulders Albert, onderwijzer, Lorenstraat 3.

Desselgem : Bossuyt Daniël, onderwijzer, Dries 149c.

Deurne (A.) : Aerts A., Stallinsstraat 31.

Diegem : Peeters Ernest, Sint-Katharinastr. 96.

Diest : Cresens Paul, goudsmid, Sint-Jan Berchmansstraat 3.

Diest : Sangers Willem, Z.E.H., Kruisheer.

Dikkelvenne : Weymaere Hector, schoolhoofd, Ellevestraat 2.

Dilbeek : Scheer Jan, L. Walraevenslaan 86.

Dottenijs : van Neste Albert, Z.E.H., onderpastoor, Nieuwpoortstraat 12, Middelkerke.

Duffel : Resselier Jozef, archivaris, Kiliaanstraat 43.

Duffel : van Aeken Gommar, Kwakkelenberg 33.

Dworp : Winderickx Désiré, student in de rechten, Kring 165.

Edegem : Mauquoi Gaston, burgemeester, Herfstlei 3.

Edingen : Cogneau Jozef, schoolhoofd, Scholenstraat 16.

Eeke : Quatacker Jozef, schoolhoofd, Groote Steenweg.

Eekloo : Dhanens Elisabeth, Mej., Boelare 99.

Eeuwene : van de Walle Adelbrecht, oudheidkundige, Groote Straat 27, Eine.

Eerwegen : de Clercq Juliaan, beambte, Bruggestraat 6.

Eessen : Theunijck Gaston, landbouwer, burgemeester, Eikhof 18.

Eikevlief (Hingene) : Verbruggen Clemens, schoolhoofd.

Eine : van de Walle Adelbrecht, oudheidkundige, Groote Straat 27.

Eine : Vanmaereke Dion, onderwijzer, Oudenaardschesteenweg 111.

Ekeren : van Dam Cesar, leeraar, Veldwijklaan 64/2.

Eksel : Sweron Pieter, onderwijzer, Groenstraat.

Elewijt : Vermeulen Laurens, taalopziener voor het L. O., Hendrik Consciencestraat 29, Vilvoorde.

Elingen : van Overstraten Jan, schoolhoofd,

- Hallebaan 17.
 Elst : Romeyns Gilbert, beambte, Smisstr. 222.
 Elverdinge : Coulier Pieter, schoolhoofd.
 Elverdinge : Verbeke Armand, geneesheer, Vlaemertinge.
 Emelgem : Parret Rafaël, onderwijzer, Sint-Crispijnstraat 19, Izegem.
 Erembodegem : van Hoefs Paula, Moj., onderwijzeres, Hoogeweg 55.
 Erondegem : de Clieq Firmin, onderwijzer, Kuilstraat, N. H.
 Erpe : van Herreweghe Jozef, beambte, Duinaardstraat 4.
 Erwetegem : van den Bossche Maria, onderwijzeres, Smissenhoek.
 Esschene (Brabant) : Mertens Juul, onderwijzer, Centrum 6.
 Eterbeek : de Poorter Albert, geneesheer, Sint-Pieterssteenweg 199.
 Everberg : Maes Frans, schoolhoofd.
 Evergem : de Clereq Firmin, bediende, Schoonstraat 13.
 Evergem : de Schepper Andries, handelaar, Eindeken 33.
 Gansbeek : Diendoné Jeroom, onderwijzer, Frans Van der Steenstraat 24b, Sint-Kwintens-Lennik.
 Galmaarden : Claus Gaston, plaatselijk sekretaris der N.L.V.C., Rodeweg 7.
 Ganshoren : van Hemelrijk Hendrik, Tijloosenstraat 9.
 Gavere : van Quaille Louis, schaliedekker, Middeldwijk 14.
 Geel : van Broeckhoven Willem, beambte, Markt 25.
 Geeraardsbergen : Lalleman Jan, secretaris van de C.O.O., Buizemontstraat 41.
 Geeraardsbergen : Steppe Albert, apotheker, Wijngaardstraat.
 Geistingen (Ophoven) : Wieërs J.M.H., rustend schoolhoofd.
 Gelinden : Goffin Jozef, Z.E.H., pastoor
 Gellik : Coenen J., Kanunnik, Dr., rector van het Sint-Augustinusgeslacht.
 Geluwe : Driessens Oscar-Emiel, gemeente-ontvanger.
 Genk : Geurden Hector, beambte, Statiestraat 25.
 Genk : Gielen Gilles, onderwijzer, Houthalenstraat 1.
 Gent : Gijsselincq Hector, beambte, Drongenschesteenweg 113 en Botermarkt 12.
 Gent : Vermeulen Jozef, advocaat, Prinsstraat 16.
 Gentbrugge : de Geest Juul, onderwijzer, Jules de Saint-Genoisstraat 162.
 Gestel : Cuypers Jozef, Z.E.H., onderpastoor, Pastorijstraat 14, Boom.
 Gestel : Verkuylen Louis, diamanthandelaar, Doelstraat 286, Berlaar.
 Gierle : Verheyen Jaak, Z.E.H., rector, Van Genechtenplein 3, Herentals.
 Gijzegem : Vereammen-van de Velde Magdeleine.
 Gistel : Pinte Georges, onderwijzer, Koolaardstraat 2.
 Glabbeek-Zaurbemde : Roekaerts Raymond, onderwijzer, Tienschestraat 21.
 Gooik : de Woerd Lucian, onderwijzer, Stationstraat 317, Lot.
 Grimbergen : Delestré Daniël Jules, Z.E.H., pastoor, Dorpsplein.
 Groenendaal (Hoeilaart) : de Paep A.T., eere-schooldirecteur, Steenweg op Groenendaal 133.
 Groot-Bijgaarden : Prim Joris, E.B., Dr., Hendrik Placéstraat 9.
 Gullegem : Pottic Gustaaf, onderwijzer, Poststraat 63.
 Gutschoven : Marschal Jan, onderwijzer, Bekstraat 26.
 Haacht : Mommens Emiel, gemeentesekretaris, Dorpsplaats 24.
 Haaltert : van Overwalle Gilbert, onderwijzer, Dorp 35 A, Kerksken.
 Hakendover : Morren-Roukaerts Robert, verzekeraar, Schipplaats 118, Tienen.
 Halen : Henderickx Karel, schoolhoofd, Steenweg, Zalk (Halen).
 Hallaar : Weyns Jozef, Lic., Broekstraat 83a.
 Halle (Kempen) : Berghmans Jozef, schoolhoofd, Driesbeide 18/1.
 Hamme (Durme) : de Keersmaeker Arthur, onderwijzer, Kerkstraat 31.
 Hamont : Poelmans Ferdinand, onderwijzer, Achelpoort 29.
 Handzame : Mispelen Michiel, onderwijzer, Merkom.
 Harlebeke : Ghysaert Joris, apotheker, Gentstraat 13.
 Harlebeke : van Gaver Jeroom, Kortrijkstr. 7.
 Hasselt : Behets Jan, lic. in de geschiedenis, Kuringersteenweg 80.
 Heers : van de Velde Simon, hoogstudent, Nieuwe Steenweg 15.
 Heist-op-den-Berg : Liekens Lodewijk, archivaris, Bergstraat 20.
 Heist-op-den-Berg : Weyns Jozef, Lic., Broekstraat 83a, Hallaar.
 Hemiksem : de Schepper Louis, onderwijzer, Kerkstraat 108.
 Hendrieken : Coune Lambrecht, Z.E.H., pastoor.
 Herdersem : van Geit Filemon, hoogstudent, Groote Baan 66.
 Herdersem : Vereammen-van de Velde Magdeleine, Gijzegem.
 Hereu : van Eycken Edmond, staatsambtenaar, Wijchmaalstraat 2.
 Herentals : Laureys Jozef, Dr., atheneumleeraar, Bovenrij 55.
 Herenthout : van Hout Emiel, onderwijzer, Van Reynegomlaan 3.
 Herk-de-Stad : Cools Paul, onderwijzer, Diesterstraat 197.
 Herk-de-Stad : Enckels Reimond, apotheker, Groote Markt 24.
 Herne : Billiet Richard, Dr., atheneumleeraar, Desguinlei 60, Antwerpen.
 Herselt : Mertens Antoon, Z.E.H., pastoor, Dorp 50, Houtvenne.
 Herten : van Muysen Jozef, schoolhoofd, Meerschstraat 30, Wellen.
 Herzeeuw : Lowyck Antoon, Z.E.H., leeraar aan college en normaalschool, Torhout (vacantie : Leegweg 18, Sint-Andries).
 Herzele : de Buyscher Maurits, onderwijzer, Stationstraat.

(Vervolgt)

«Heemkunde», orgaan van het Verbond voor Heemkunde, afdeling van den V.T.B., Sint-Jacobsmarkt 45, Antwerpen (uitgever).

Hoofdredakteur : Jozef Van Overstraeten, Parklaan 24, (O.-VI.)

Drukker : P. Dirix, Apostelstraat 8-10, Antwerpen, Toelatingsnummer : P. 303.

HEEMKUNDE EN VOLKSKUNDE

Wat kan de heemkundige doen ten bate van de volkskunde? Om deze vraag te beantwoorden moeten wij weten wat de volkskunde wil. Wat is het doel van de volkskunde? Etymologisch beteekent volkskunde de studie van het volk, zooals taalkunde de studie van de taal beteekent en plantenkunde de studie van de planten. Maar deze bepaling is niet juist, want de studie van het volk omvat ook de kennis van de physiologische eigenschappen van het volk, wat eigenlijk de taak is van de anthropologie; zij omvat de kennis van de cultuurverschijnselen van het volk, zijn kunst en letterkunde, waar de kunstgeschiedenis en de literatuurwetenschap voor zorgen; zij omvat tevens de kennis van de sociale en rechterlijke instellingen van het volk, wat de taak is van de sociologie en de rechtswetenschappen.

De volkskunde heeft niet de pretentie deze en de vele andere wetenschappen die ons het volk in bepaalde van zijn geestelijke, maatschappelijke of natuurlijke eigenschappen leeren kennen, te vervangen of te condenseeren.

De volkskunde wil het volk leeren kennen in zijn traditioneele gemeenschapscultuur. De traditioneele gemeenschapscultuur, die vinden wij in de volksverleveringen. Dit is het eigen terrein van de volkskunde.

De volkskunde bestudeert niet de geschreven letterkunde, maar de gesproken letterkunde: de sagen, sprookjes en liederen die van mond tot mond overgeleverd worden; niet de geschreven wetten, maar de gewoonten en gebruiken, dat zijn de ongeschreven wetten van het volk. Op deze wijze bestudeert de volkskunde het heele traditioneele volksleven: het traditioneele volksgeloof, de volkswetenschap, de volkskunst, de materiele volkscultuur en het traditioneele maatschappelijk leven van het volk.

Waarom bestudeert de volkskunde de volksverleveringen, de traditioneele cultuur van het volk? Omdat deze volksverleveringen niet steunen op wat voorgeschreven is door de wet of aangeleerd is in de kerk of in de school, maar omdat deze volksverleveringen het innigst vergroeid zijn met het eigen wezen van het volk en met den grond door het volk bewoond, omdat deze diepingewortelde en van geslacht tot geslacht overgeleverde cultuurverschijnselen ons het best de volksmentaliteit leeren kennen. In de volkskunde gaat het dus in laatste instantie niet om de kennis van de volkscultuur maar om de kennis van het volk zelf.

Juist daarom kan de heemkundige zeer belangrijke diensten bewijzen aan de volkskunde.

De Vlaamsche folkloristen hebben vele, zeer vele volksvertelsels opgeteekend, maar over het vertellen en de vertellers zelf weten wij nog weinig.

Elke heemkundige kan over zijn dorp een zeer eenvoudige maar uiterst belangrijke studie leveren over het vertellen. Als model in dit genre kunnen wij aanbevelen de studie van Otto Brinkmann «Das Erzählen in einer Dorfgemeinschaft», Münster 1933 (Veröffentlichungen der Volkskundigen Kommission des Provinzialinstituts für Westfälische Landes- und Volkskunde, Heft 4).

In elk dorp wordt er nog verteld.

Wat wordt er nog verteld?

Sprookjes over het algemeen nog zeer weinig. Sagen worden overal nog verteld. En hier kunnen de volgende vragen gesteld worden: Wie vertelt er in uw dorp nog sprookjes? Misschien sommige moeders nog aan hun kinderen. In welke klassen der maatschappij gebeurt dit nog? Bij boeren, bij werklieden, in de burgerij? Zijn er nog moeders of grootmoeders of grootvaders in uw dorp die nog andere sprookjes kennen dan de algemeen verspreide kindervertelsels van Janneken en Miekken, Klein Duimken en Roodkapken, b.v. sprookjes van betooverde prinsessen, dankbare dieren enz. Van waar hebben deze vertellers hunne sprookjes, uit mondelinge overlevering of uit boeken? Worden er nog sprookjes verteld onder de kinderen onderling op de speelplaats of elders?

Buiten het vertellen van ouders aan kinderen of het vertellen van de kinderen onderling, wordt er nog verteld in uw dorp bij bepaalde gelegenheden? B.v. bij het gezamenlijk hop plukken, bij het gezamenlijk kam klossen, bij het buurten? Wat wordt er nog verteld onder volwassenen? Worden de oude grappige vertelsels nog verteld als van Jan den Dief, Van Zeven in een Slag, Van Mien Kreked en dergelijke?

Sagen van heksen en spoken zijn in elk dorp nog bekend. Wie vertelt die nog? wanneer? aan wie? Zijn er nog bepaalde vertellers in uw dorp? Menschen die als dusdanig bekend staan.

Het antwoord op al deze vragen in elk dorp, vormt eene belangrijke bijdrage tot de levende volkskunde, tot de kennis van de eigenlijke functie van het volksvertelsel in het volksleven.

Dergelijke studie is nog veel dankbaarder voor het volkslied als voor het volksvertelsel.

In elke stad, in elk dorp wordt er nog gezongen.

Wij hebben vooreerst het meest banale volkslied: het straatlied. Voor de studie van het leven en de functie van het straatlied ware het buitengewoon interessant dat elke heemkundige kring een klein archief zou aanleggen over het plaatselijke straatlied. Er zou op te teekenen zijn van jaar tot jaar welke straatliederen gezongen worden, welk lied het meeste succes heeft, hoelang het meegaat en door welken nieuwen schlagere een oude schlager vervangen wordt.

Bij de eigenlijke traditioneele volksliederen zijn deze bij het werk wel de meest belangrijke.

Wordt er in een dorp bij bepaalde werken nog gezongen? Zoo werd er in de strek van Darne en Schelde bij het «strepen» (stroopen) van de wijnen soms wel gezongen. Wordt er buiten het gezamenlijk gezang, bij het werk ook afzonderlijk gezongen? Bij het zeeldraaien, bij andere huisambachten?

Worden er door de moeders nog wiegeliedjes gezongen in uw dorp? Wie zingt er nog oude minneliedjes?

Niemand beter dan de heemkundige, kan de functie nagaan van het volkslied in de dorpsgemeenschap en kan ons nauwkeurig inlichten over de dragers van deze volksverleveringen.

Wie even wil nagaan wat er op het gebied van het kinderspel kan gedaan worden in een

dorp, die neme het boekje ter hand van Werner Greifzu, «Spiel und Arbeit, Sozialpsychologische Untersuchungen an Kindern eines Dorfes», dat vorig jaar verschenen is (Beiträge zur Jugendkunde, Heft 2, Jena 1942). Zoals de ondertitel zegt is dit meer een sociaal-psychologische studie dan een volkskundige studie, maar het is in alle geval een onderzoek van buitengewone beteekenis voor de volkskunde.

De schrijver heeft gedurende drie jaar de kinderen van zijn geboortedorp geobserveerd. Kaltenwestheim is een afgelegen landbouwgemeente van 780 inwoners, met 277 kinderen beneden de 17 jaar. Werner Greifzu heeft in de jaren 1935-36 en 37 zooveel mogelijk al deze dorpskinderen van 's morgens tot 's avonds waargenomen in hun doen en laten, in hun omgeving en hun bezigheden, thuis en buiten huis. Hij heeft de beteekenis kunnen vastleggen van het vrije bewegingsspel in het leven van het kind tot het vierde levensjaar. Van het vierde tot het zesde levensjaar komt het verbeeldingsspel op den voorgrond: spelen met de pop, koeken bakken met zand enz. Ook de gemeenschapszin komt meer tot uiting: het kind speelt niet meer alleen, het zoekt kameradjes. Van het zesde tot het twaalfde levensjaar overheerscht het traditioneele gemeenschapsspel, de spelen met bepaalden vorm en vaste regels, die van de eene kindergeneratie op de andere worden overgedragen. De schrijver heeft door deze dorpsstudie op buitengewoon treffende wijze de sociale functie van het traditioneele spel in het kinderleven kunnen aantoonen; ook de wisselwerking van arbeid en spel en de overgang van spel tot arbeid.

Ook in de grootere dorpen zijn er nog belangrijke waarnemingen te doen op dit gebied. Interessant werk voor een heemkundigen kring is het aanleggen van een kalender van de kinderspelen. Wat de hoorenjeugd speelt van Nieuwjaar tot Silvester op de speelplaats in de school — de spelen buiten de school. Wat spelen de jongens? wat spelen de meisjes? Welke spelen worden gespeeld, welke rijmpjes worden opgezegd en welke liedjes worden gezongen — door de meisjes van de volksklas in

de openbare school? — door de meisjes van de burgerij in de betalende school of in het pensionaat?

Naast een documentatie over het kinderspel is misschien even belangrijk een documentatie over de volksspelen: het bollen, schieten, kaarten; de volksspeken op wijkkermissen. Maar de volkskunde heeft er niet veel aan indien alleen medegedeeld wordt, dit en dat spel wordt op dat of gene dorp nog gespeeld. De *moderne volkskunde*, wij leggen er nogmaals den nadruk op, interesseert zich aan de cultuurverschijnselen omwille van de *cultuurdragers*, aan de volksoverleveringen om wille van het *volk*. De volkskunde wil weten wie deze spelen speelt, waar en wanneer?

Dit is toepasselijk voor alle takken van de volkskunde, evenzeer voor de materieele volks-cultuur als voor het volksgeloof, de volkswetenschap en de volksgebruiken.

Nog één voorbeeld van de zeer vele volkskundige werkzaamheden die door een heemkundigen kring kunnen verwezenlijkt worden: het vaststellen van de beteekenis van de buurschappen in uw dorp: 1° in welke buurschappen is uw dorp ingedeeld? 2° welke zijn de gebruiken, de moreele verplichtingen, de rechten van de bureu, bij geboorte, huwelijk, sterfgeval van een kind, sterfgeval van een volwassene, bij ongelukken, bij groote werken, bij verhuus enz.? Op de vergaderingen van de heemkundige kringen kunnen deze vragen vruchtbaar besproken en beantwoord worden.

De heemkunde heeft voor doel het bestudeeren van de heimat, de eigen omgeving, de eigen gemeente, de eigen streek, in al haar aspecten, in al haar elementen. Het voornaamste element van de eigen omgeving is wel het volk. De studie van de overleveringen en van het eigen wezen van het volk van uw streek is dus wel een voornaam taak van den heemkundige.

Wij hopen dat deze korte uiteenzetting ertoe zal bijdragen om de heemkundige kringen aan te zetten het volkskundig werk met overleg en geestdrift aan te pakken.

Zombeke (Waasmunster)

MAURITS DE MEYER.

WERKPLAN VOOR DE STUDIE DER BUURSCAPPEN DOOR DE HEEMKUNDIGE KRINGEN

Op den jongsten jaarlijkschen studiedag van het Verbond voor Heemkunde, te Brussel, had ik het genoegen te spreken over wat de heemkundige kan doen voor de volkskunde.

Om de woorden om te zetten tot daden had ik in de maand October van vorig jaar, in overleg met den heer van Overstraeten, voorzitter van het Verbond, besloten de heemkundige studiekringen aan te zetten om de studie van de buurschappen aan te vatten. Hiertoe hebben wij een werkplan met vragenlijsten samengesteld.

Inmiddels werd ook van andere zijde, waar men kennis genomen had van onze plannen en belangstelling betoonde voor dit onderzoek, reeds een vragenlijst uitgezonden.

Zooals reeds vorig jaar besloten was, beginnen wij nu met de systematische studie van de buurschappen.

Wij rekenen er op dat al de leden van het Verbond voor Heemkunde in het algemeen en de Studiekringen in het bijzonder het hunne zullen bijdragen om te helpen de ongeschreven wetten van het Vlaamsche volksleven te boek te stellen.

••

Eerste vergadering.

Overhandigen van de eerste vragenlijst en toelichting van het belang van het onderwerp.

De heemkunde beoogt de kennis van het land en het volk van het heem, dus van de natuur en van den mensch van de eigen streek.

Wij willen niet alleen onze eigen streek maar vooral ons eigen volk leeren kennen.

Een der middelen om ons volk in zijn diepste wezen te leeren kennen is de studie van de volksgebruiken. De volksgebruiken steunen op de diep ingewortelde en van geslacht tot geslacht overgeleverde zeden en gewoonten. Door de studie van de volksgebruiken leeren wij het volkskarakter en den eigenlijken volksaard kennen.

De volksgebruiken zijn gebonden aan bepaalde gemeenschappen.

Elk gezin behoort door de plaats zijner woning tot een bepaalde «buurt» of «buurschap». Deze is een gemeenschap, met een duidelijke functie, die aan hare leden bepaalde rechten toekent en plichten oplegt, waaraan niemand zich kan onttrekken, zonder zich sociaal onmogelijk te maken.

Wordt die gemeenschapsband losser dan verzwakt ook het gevoel van verplichting.

Het doel van dit onderzoek is dus de studie van de verbondenheid van het individu met de volksgemeenschap in hare eenvoudigste uiting, de buurschap; de studie van de ongeschreven wetten en rechten die de verhoudingen van de bureu onderling bepalen.

Verdeeling van het werk

In de vergadering iemand aanduiden voor elke wijk of voor elke buurschap van het dorp. Op één lijst mogen enkel inlichtingen over één dorp medegedeeld worden. Weet iemand inlichtingen mede te deelen over verschillende dorpen, dan moeten hiervoor afzonderlijke lijsten gebruikt worden.

Voor elk gebruik zooveel mogelijk de wijk aanduiden waar dit gebruik nog in zwang is, omdat het van belang is te weten of een gebruik nog voortleeft alleen in de buitenwijken of ook nog in de dorpskom.

Indien een gebruik nog bekend is maar nu niet meer voortleeft, zulks uitdrukkelijk vermelden met bepaling tot wanneer ongeveer dit gebruik nog in zwang was (tot ongeveer 1900, tot vóór 1914.....)

De moderne industrialisatie en de intense uitbreiding van de verkeersmogelijkheden heeft de banden van de dorpsgemeenschap steeds losser gemaakt. Vele van de oude gebruiken zullen in de meeste dorpen in onbruik en vergeten geraakt zijn en vele vragen van deze vragenlijst zullen dus onbeantwoord moeten blijven; maar ook het weinige dat nog bewaard bleef is waard opgeschreven te worden. Wij dringen er dus op aan dat ook in die gevallen waar slechts een klein aantal vragen kunnen beantwoord worden, de vragenlijsten zouden ingevuld worden met de negatieve antwoorden voor de gevallen waar hierover niets meer bekend is en met de inlichtingen over het weinige dat van de oude gebruiken nog voortleeft.

.

Eerste Vragenlijst, ingevuld door.....

Gemeente.....

wijk (buurschap).....

A. Algemeenheden.

1. Welk woord gebruikt men in uw gemeente voor «buurschap»? (Gebuurt, nabuurschap.....?)

2. Hoe noemt men de personen die deel uitmaken van de buurschap? (Buren, geburen, naburen, noaber of neiber).
3. Welke zijn de grenzen van de buurschap waarvan gij zelf deel uitmaakt?
4. Hoeveel buurschappen bestaan er in uw dorp?
(De antwoorden op 3 en 4 worden voor elk dorp samengebracht op een kaart).
5. a) Heeft elke buurschap een afzonderlijke naam?
b) Vallen de buurschappen samen met de wijken?
6. a) Bestaat er een leider van de buurschap?
b) Zoo ja, wie is de leider en waarop steunt dit leiderschap?
7. Bestaat er ruzie, twist of vete tusschen de buurschappen van uw dorp onderling?
a) Waarin komt deze tegenstelling of vete tot uiting? (vechtpartijen tusschen de schoolkinderen, tusschen de rijpere mannelijke jeugd van de vijandelijke buurschappen — baldadigheden op feesten of kermissen tusschen volwassenen van tegenover elkaar staande buurschappen.)
b) Welke is de oorzaak van deze tegenstelling tusschen bepaalde buurschappen?

.

Tweede vergadering.

Elkeen die zich met het onderzoek heeft beziggehouden deelt zijne resultaten mede. De antwoorden op de eerste vragenlijst worden, vraag na vraag medegedeeld en besproken.

De ingevulde vragenlijsten worden aan den leider van den kring, of aan iemand door hem aangewezen voor de leiding van dit onderzoek, overhandigd en door dezen persoon nagezien en eventueel aangevuld of verbeterd.

De resultaten van deze verschillende lijsten worden door den leider samengebracht op één enkele lijst, maar de oorspronkelijke lijsten van elk lid dat medegewerkt heeft, worden samen met de gezamenlijke lijst mede teruggezonden.

Men tracht gezamenlijk de grenzen van de buurschappen van het dorp vast te stellen en iemand wordt aangeduid om deze grenzen in kaart te brengen.

De tweede vragenlijst wordt ter hand gesteld en aan de medewerkers die de eerste lijst niet goed hebben ingevuld worden de noodige aanwijzingen gegeven voor een juiste beantwoording van de tweede vragenlijst.

.

B. Buurschap bij Geboorte en Doop.

1. Verleenen de buurvrouwen hulp aan de kraamvrouw, door hulp in het huishouden of verzorging der andere kinderen?

2. Wordt deze hulp verleend door de naaste buren en dragen deze buren een bijzonderen naam (zooals in Drente «noodnoabers»)?

3. Komt het nog voor dat een of meer buurvrouwen bij de kraamvrouw dienst doen als

baker? Onder welke benaming?

4. Gaan er buren (en welke) mede naar het gemeentehuis voor de aangifte van den jonggeborene?

5. Wordt de geboorte persoonlijk en mondeling aangezegd

a) aan al de buren?

b) alleen aan de naaste buren?

c) ook buiten de buurschap?

d) door wien? (de vader, de vroedvrouw, een buurvrouw).

6. Komen de buren de kraamvrouw gelukwenschen bij de geboorte van haar kindje?

a) alleen de naaste buren?

b) Worden er geschenken aangeboden aan de kraamvrouw? Een brood? Heeft dit brood een bijzondere naam?

Welke andere geschenken worden (of werden, tot welk jaar ongeveer?) nog aangeboden aan de kraamvrouw?

c) Hoe wordt dit bezoek bij de kraamvrouw genoemd? (B.v. «prunks» in West-Vlaanderen, «met den krommen arm gaans» in de Limburgsche Kempen).

7. Gaan de buren mee naar den doop (in den doopstoot), alleen de vrouwen? alleen de

naaste buren?

8. In Limburg werd door de buurvrouwen een strik rond de schouders gelegd van den man of de vrouw die voor de eerste maal peter of meter was — of er werd hem een ruiker aangeboden. Bestaat of bestond er een dergelijk gebruik in uwe buurt? (uitvoerige beschrijving op afzonderlijk blad a.u.b.)

9. Worden de buren, na den doop getraceerd? Waar? (in herberg of thuis). Hoe noemt men dit doopfeest? («zuipes» in Brabant) Zijn U speciale gebruiken bekend bij het doopfeest, waar de buren bij betrokken zijn?

10. Worden de kinderen uit de buurt getraceerd met suikerboonen? Hoe noemt men die suikerboonen? («kindjessuikers» in Oost-Vlaanderen, «suikererwtens» in Limburg). Komen de kinderen uit de buurt naar het pasgeboren kind kijken? («kindje kiken» Limburg).

11. Zijn U nog andere gebruiken bekend van de buurschap bij de geboorte van een kind?

12. Wordt de moeder bij den kerkgang verzeld door de buurvrouwen?

13. Is er een feest voor de buurvrouwen naar aanleiding van den kerkgang? Zooja, benaming en uitvoerige beschrijving op een afzonderlijk blad a.u.b.

MAURITS DE MEYER.

CORRESPONDENTEN EN STUDIEKRINGEN AANGESLOTEN BIJ HET VERBOND VOOR HEEMKUNDE. - II.

De cursief gedrukte namen duiden de plaatsen aan waar een aangesloten studiekekring voor heemkunde bestaat. Kringen en correspondenten beantwoorden graag heemkundige vragen, die niet te vaag of te algemeen zijn gesteld. Wederkeurig dienstbetoon is plicht. Postzegel voor antwoord niet vergeten. Wie wil op de derde lijst voorkomen?

Aalter : Verhoustracte Arthur, rustend beambte, Loostr. 53 (aanvulling).

Aarschot : Meeus Jozef, architect, Huize Droomland, 67 Elisabethlaan (aanvulling).

Aartrijke : van Landuyt Paul, schoolhoofd.

Berchem (Antw.) : de Bois Frans, schoolbestuurder, Lode van Berckenlaan 162 (aanvulling).

Becholt : Berghs Hubert, student, Lechten 80.

Brugge : de Smet (schrappen; consulent!)

Deerlijk : Defruye Leo, nijveraar, Stationstr. 5 (aanvulling).

Deinze : Cassiman Achiël, kantonnaal schoolopziener, stadsarchivaris, Guido Gezellelaan 111 (aanvulling).

Dilsen : Stoffels Jacques, beheerder van goederen, Maastrichtersteenweg 23.

Eelen : Stoffels Jacques, Maastrichtersteenweg 23, Dilsen.

Erondegem : Haerens Hektor, Z. E. H., Koningsdries 9.

Halle (Zenne) : Marghem Vital, student, August de Maeghtlaan 80.

Handzame : Mispelon (schrappen; zie Merkem)

Handzame : Hoorelbeke Emiel, onderwijzer, Statiestr.

Heule : Wybo Pol, onderwijzer a.d. Broederschool (woont Grootte Markt 29, Kortrijk).

Heusden (Limburg) : van Deurzen Jan, onderwijzer.

Hever : Ceulemans Laurens, onderwijzer, Goorstraat 54, Schiplaken (Hever).

Heverlee : Coopmans Alexis, onderwijzer, Hertogstraat 45.

Heverlee : Moers Renaat, schoolbestuurder, Waversche Baan.

Heverlee : Vertommen Marcel, leeraar, Brugstraat 106, Leuven.

Hingene : de Preytere Oscar, onderwijzer, Fr. Van Haelenstraat 45.

Hoboken : Geuens Antoon, architect, Leopoldsllei 27.

Hoeilaart : van Orshoven Hector, Steenweg op Groenendaal 20.

Hoepertingen : Beckers Fernand, student Germanist, Dorpstraat 15.

Hoescht : Alofs Raph., provinciaal sekretaris voor toerisme, 18e Oogstlaan 18, Tongeren.

Hofstade (Aalst) : Reynier Florent, gemeentebambte, Hoogstraat 54.

Hofstade (Aalst) : van Caekenberghe Aloïs, lic. i.d. wiskunde, Blekte 27.

Hofstade (Mechelen) : Rainson Hendrik, lic., burgemeester, Vaartdijk 5.

Holsbeek : Boschmans A., kunstteekenaar, Leuveneschesteenweg 110.

Hombeek : Wuyts Lodewijk, gemeentesecretaris, Dorp 68.

Hoogstraten : Lauwerys Jozef, Z.E.H., leeraar, Vrijheid 226.

Houthalen : Moors René, schoolhoofd, Dorp 19a.

Houtvenne : Mertens Antoon, Z.E.H., pastoor, Dorp 50.

Houwaart : Scheys Frans, leeraar, Dorpstraat 31.

Iddergem (Denderloeuw) : de Dier Omer, onderwijzer, Hoogstraat 42.

Ieper : Buckinx Renaat, leeraar, Cartonstr. 16.

Izegem : van den Brande Jozef, schoolhoofd, Beekstraat 33.
 Izegem : Parret Rafaël, onderwijzer, Sint-Crispijnstraat 19.
 Jette : de Naeyer Albert, ambtenaar, Boghemansstraat 5.
 Jette : Verbouwe Alexis, iconograaf, Léon Théodorstraat 46.
 Jeuk : Paques Henri, bankagent, Hasselbroekstraat 63.
 Jeuk : Purnal Eustache, onderwijzer, Houtstraat 164.
 Kaggevinne : de Laet Aloïs, Z.E.H., pastoor.
 Kalken : de Geest Juul, onderwijzer (woont : Jules de Saint-Genoisstr. 162, Gentbrugge).
 Kalloo : van Gerven Rijkhard, schoolhoofd, Hoogstraat 26.
 Kalmthout : Severin Lode, leeraar, kunstetser, Huis «De zeven eikens».
 Kampenhout : Peeters Paul, beambte, Schoolstraat 13.
 Kanegem : Danneels Henri, gemeente-onderwijzer.
 Kanne : van den Houdt Leopold, Z.E.H., pastoor, Kerkrouw.
 Kasterlee : van Gorp Jan, Dr., eere-atheneumleeraar, Pastorijstraat 2b.
 Kaulille : Simons Michel, schoolhoofd.
 Keerbergen : Pieck A.L., Z.E.H., pastoor.
 Kerksken : van Overwaelle Gilbert, onderwijzer, Dorp 35a.
 Kersbeek-Miskom : Buttiens A., schoolhoofd, Dorp 7, Kersbeek.
 Kessel-Loo : Tallon Lode, ambtenaar, Kerkstraat 34, Blauwput.
 Kessenich : Rutten Willem, Z.E.H., leeraar aan het College, Neerpelt (vacantie : Nieuwenhof, Kessenich).
 Klerken : van Besien Michel, onderwijzer, Dorp.
 Knesselare : Verstraete Daniël, licentiaat, Rooze 54.
 Koekelare : de Visscher Remi, onderwijzer, Lekestraat 9a.
 Koersel : Moons Leopold, burgemeester.
 Koksijde : van Necke Roger, onderwijzer, Kerkstraat 8.
 Koningskooikt : van Parijs Louis, beambte, Hazendonk 18/1.
 Korsworm : Klingeleers Leo, Z.E.H., pastoor.
 Kortemark : Monthaye Amaat, ingenieur, Handzamestraat 2.
 Kortenberg : Maes Frans, schoolhoofd, Everberg.
 Kortesseem : van Vinckenroye Florent, Drs germ. phil., Dorpstraat 11.
 Kortrijk : Acke Victor, architect, Juliaan Liebaertlaan 61.
 Kruikeke : de Cock Kamiel, eere-gemeentesecretaris, Bazelstraat 19.
 Kruishoutem : van der Haegen Leo, onderwijzer, Waregemstraat 10.
 Laken (Brussel) : Quintelier Robrecht, beambte, Kroonveldstraat 20.
 Lanaken : Thomassen H., Tongersche weg.
 Landegem : van de Castele Adolf, eere-gemeentesecretaris, Kerkstraat 17.
 Landen : Wauters Frans, beambte, Bondgenootenlaan 10.
 Langemark : Top Eugène, burgemeester, Korte Ieperstraat 19.
 Lanlaar : Peeters Polidoor, schoolhoofd.

Lauw : Baillien Henry, drukker, Stationlaan 27, Tongeren.
 Lebbeke : Roosen Eugène, student in de rechten, Dendermondschesteeweg.
 Lebbeke : van Ransbeeck Paul, onderwijzer, Dendermondschesteeweg 22.
 Lede : Cool Jozef, burgemeester, Rammelstr. 1.
 Ledeborg (Gent) : Tommelein Arthur, leeraar, Sint-Pietersnieuwstraat 33, Gent.
 Leest : Wuyts Lodewijk, oud-gemeentesecretaris, Kouter 16d.
 Lembeek (Halle) : Devillé J., koster-organist, Stevens-Dewaelpplaats 11.
 Lendeledede : van den Bussche Germana, onderwijzeres, Izegemstraat 774.
 Leopoldsburg : Claereboudt E., schoolhoofd, Englebort Adanglaan 73.
 Leut : Biëgs H., burgemeester, Kerkplein 33.
 Leuven : Croels Hendrik, handelaar, Oude Markt 48.
 Leuven : Vertommen Marcel, leeraar, Brugstraat 106.
 Leuven : Vogelaeys Jan, rentenier, Tesschenstraat 5.
 Lichtervelde : Sintobin Cleophas, drukker, Markt 37.
 Lichtervelde : van de Walle Georges, onderwijzer, Stationstraat 133.
 Liedekerke : Bronselaer Maurits, onderwijzer, Molenbaan 38.
 Lier : Quisenaerts August, bankbeambte, Zagerijstraat 8.
 Lille : Kersemans Emiel, leeraar, Hoeksken 17.
 Loker : Foulon Robert, telbeambte, Plaats.
 Lokeren : van Es Ferdinand, bestuurder van de rijksmiddelbare school, Groendreef 114.
 Loksbergen : van Cauwenbergh Emiel, gemeentesecretaris.
 Lommel : René Tijskens, gemeentebeambte, sekretaris van den Heemk. Kring.
 Loo : van Dromme M., Z.E.H., pastoor.
 Lot : de Weerdt Luciaan, onderwijzer, Stationstraat 317.
 Lovendegem : Cocquyt Rafaël, beambte, Vaartstraat 6.
 Lovendegem : Colpaert André, onderwijzer, Molendreef 43.
 Lummen : Pools Jozef, zaakvoerder, Stationstraat 4.
 Marke-Kerkem : Ascoop M.J., Z.E.H., leeraar aan de Bisschopp. Normanschool, St-Niklaas.
 Maseik : Corstjens Arnold, hulp-griffier, Hertstraat 3.
 Machelen (Deinze) : de Wacle Renaat, lic. in Germ. phil., Vossenhol, Pontestraat 11.
 Machelen (Vilvoorde) : Puttemans Renaat, onderwijzer, Denenufforgestraat 26.
 Maldegem : Albrecht Cyriel, leeraar, Nieuwstraat 54/3.
 Malderen : Vermoesen Karel, melkerij-eigenaar, Dorp 39.
 Mariaburg : van den Bussche Charles, beambte, Vredelei 29.
 Marickerke (St-Amands) : Maerevoet Lodewijk, schoolhoofd.
 Mark (Edingen) : Cogneau Jozef, schoolhoofd, Scholenstraat 16, Edingen.
 Marke : van Neste Arthur, geneesheer, Kerkstraat 28.
 Markegem : Coucke Gustaaf, landbouwkundige, Kerkstraat 13, Dentergem.

Massemen : Mertens Edmond, hoogstudent, Dorp 1.
 Mater : Ascoop Marcel Jozef, Z.E.H., leeraar aan de Bisschopp. Normaalschool, St-Niklaas.
 Mater : Beghin René, gemeentesekretaris, Keistraat 1.
 Mechelen : de Vroede Paul, Dr., Kon. Astridlaan 75.
 Mechelen : Uytterhoeven Jozef, beambte, Kleine Nieuwendijk 2/2.
 Mechelen-Bovelingen : van Oost Willem, rustend gemeentesekretaris, Heerestraat 14.
 Meenen : Seys Justin, bestuurder van de Rijks-middelbare School, Peperstraat 63, Willebroek.
 Meer : Naveau Albrecht, Z.E.H., onderpastoor, Donk 157.
 Meerbeke (Ninove) : Stevens Pieter, hoogstudent, Joris Van Severenstr. 9.
 Meerhout : van Genechten Jan, onderwijzer, Dennebosch 17.
 Meerle : de Laet Hendrik, geneesheer, Voort 65.
 Meeswijk : Pannemans Mathieu, Molenstr. 35.
 Meldert (Lbg.) : Crèvecoeur Edmond, schoolhoofd.
 Melle : Op de Beeck Albert, Brusselschesteenweg 471.
 Melsele : Hulstaert Albert, beambte, Groot Baan 297.
 Merchtem : de Grauwe Paul, onderwijzer, Nieuwstraat 526.
 Mero (Aalst) : Suys Aloïs, rustend onderwijzer, Vijverstraat 29.
 Merkem (Diksmuide) : Mispelon Michiel, gemeentesekretaris, Kouterstr. 6.
 Merkem (Diksmuide) : van Nobel Rafaël, onderwijzer, Westbrouckstr. 28.
 Merkssem : Mulleman Jan, rustend onderwijzer, Wuylslei 26.
 Merksplas : van Gool Karel, beambte, Dorp 77.
 Meulebeke : Mattelin Edgard, gemeentesekretaris, Spoorwegstraat 205 bis.
 Michelbeke : Romeyns Gilbert, beambte, Smisstraat 222, Elst.
 Middelkerke : van Neste Albert, Z.E.H., onderpastoor, Nieuwpoortstraat 12.
 Moen : Vermaut Joris, beambte, Sint-Denijsstraat 35.
 Moerbeke (Viane) : de Smet Pieter, schoolhoofd, Steenweg op Edingen.
 Moerbeke (Waas) : de Schepper Jozef, onderwijzer, Hospicestraat 4 D.
 Moerbeke (Waas) : van Caneghem A., schilder, Opperstraat 2.
 Mol : van Overbeek Adriaan, handelsreiziger, Schansstraat 11.
 Moorsel : Saeyns Edgard, beambte, Populierenstraat 6.
 Moorsele : Wynendaele Lucian, onderwijzer, Sint-Janlaan 6.
 Moortebeek (Anderlecht) : Geerts Felix, beambte, Horacestraat 36, Anderlecht.
 Mortsel : van Roy Frans, onderwijzer, Antwerpschestraat 120.
 Muizen (Brabant) : van Hemeldonek Lucien, ambtenaar, Vlamingstraat 18.
 Nazaret : Coolsaet Leonce, handelsvertegenwoordiger, 's-Gravenstraat.
 Nederbrakel : de Schrijver Lodewijk, onderwijzer, Kruisstraat 338.

Neder-Overheembeek : Verbesselt Jan, Dr., ambtenaar, Ransbeekstraat 79.
 Neerharen : Manders, onderwijzer, Steenweg 11.
 Neerrijsche : Jena Stan, Puistraat 6.
 Neuroeteren : Mulders Albert, onderwijzer, Zittaart 11 B, Meerhout.
 Nevele : Schelstraete Antoon, hoogstudent, Veldeken 50.
 Niel (Rupel) : Vermant Jules, beambte, Antwerpschestraat 113.
 Nieuwenrode : Delestré René, gemeentesekretaris.
 Nieuwkapelle : Versteede Oskar, Z.E.H., pastoor, Nieuwstraat 2.
 Nieuwpoort : Melkenbeeck Jozef, postontvanger, Albert I laan 41.
 Nieuwpoort : Messiaen Mark, staatsbeambte, Marktstraat 25.
 Nijverzeel (Opwijk) : van den Broeck Bert, houthandelaar, Trod, Nijverzeel (Opwijk).
 Ninove : de Decker Lucien, kunstschilder, Ooststraat 35, Schaarbeek-Brussel.
 Ninove : Lanckman Cyriel, Z.E.H., onderpastoor, Dreef 39.
 Noorderwijk : Helsen Jozef, Dr., atheneumleeraar, Guillaume Lekestraat 3, Brussel-Anderlecht.
 Nossegem : de Man Rafaël, hoogstudent, Mechelschesteenweg 27.
 Oedelem : Raes Jozef, Z.E.H., onderpastoor, Pastor Ternotestraat, Dorp, Wingene.
 Okegem : de Roeck Émiel, beambte, Rattenberg 23.
 Olmen : Mangelschots August, onderwijzer, Polderstr. 7.
 Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek : van Stalle Paul, schoolhoofd, Kon. Albertstraat 51.
 Onze-Lieve-Vrouw-Waver : van Rompay Jozef, onderwijzer, Dorp 102.
 Oolen : Lauwerys Jozef, Z.E.H., leeraar, Vrijheid 226, Hoogstraten.
 Oordegem : van der Gucht Gaston, onderwijzer, Dorp 72.
 Oorderen : Franck Frans, beambte, Spekweg 10.
 Oostakker : Gijsseling Maurits, Drs., Bredestraat 60.
 Oostduinkerke : Bouquillon Jozef, onderwijzer.
 Oostduinkerke : Lambrecht Gaston, Z.E.H., Leopoldlaan 57.
 Oosteekloo : Roegiers Herman, brouwer, burgemeester, Kloosterstraat 52.
 Oostende : Loontjens Carlo, archivaris-bibliothekaris der stad, conservator der stedelijke musea, Rogierlaan 14.
 Oosterloo : Bertels Viktor, student, Statiestr. 6.
 Oosterzele : de Sutter Frans, Z.E.H., kapelaan, Keiberg 3.
 Oostham : Jamar Hendrik, schoolhoofd.
 Oostkamp : Janssens de Bisthoven Aquilin, Kasteel Macieberg, Sectie H. 373.
 Oostmalle : de Molder Theodoor, Z.E.H., pastoor, Liersche Lei 1.
 Oostnieuwkerke : van den Berghe Louis, student, Statiestraat 43.
 Oostvleteren : Desiere Albert, onderwijzer, Korte Keer 9.
 Ophasselt : Delmotte Jozef, E.H., Waterlooze.
 Ophasselt : Robinon Hendrik, houtsnijder-mebelmaker, Leopoldlaan 94.
 Ophoven : Wieërs J.M.H., rustend schoolhoofd, Geistingen.

Opwijk : Abbeles Frans, onderwijzer, Heirbaan 74 (Dorp).
 Opwijk : van den Broeck Bert, houthandelaar, Trod (Nijverzeel).
 Ootergem : Haerens Hektor, Z.E.H., Koningsdries 9, Erondegem.
 Oudegem (Dendermonde) : Winkels Angèle, Mej., leerares, Oudburg 22.
 Oudenburg : de Sutter Karel, rustend onderwijzer, Zandvoordebrugstraat 10.
 Oudenburg : Gijsseling Maurits, Drs, Breede-straat 60, Oostukker.
 Ondergem (Brussel) : de Cort Hendrik, onderwijzer, Oude-Molenstraat 114.
 Ondergem (Brussel) : van Goethem Leo, leeraar, Aquarellistenlaan 41.
 Overboelare : de Turck A., Paterstraat 1, Geeraardsbergen.
 Overpelt : Verkammen Hendrik, leeraar, Markt 61.
 Paal : van Tilborgh Ward, lic. in de Germ. phil., B. 10.
 Pamel : de Moortel Jozef, onderwijzer, Hoogstraat 2.
 Pamel : de Wever Désiré, leider v.d. gemeentedienssten, Kwinkelerstraat 6.
 Peer : Remans Albert, Z.E.H., leeraar aan het College.
 Pepingen : de Coster Renaat, onderwijzer, Dorp.
 Peutie : Torfs Emiel, Z.E.H., pastoor, Toekomststraat 16.
 Pittem : Arieckx Valeer, onderwijzer, Waterstraat 32.
 Pittem : Vergote Gillis, onderwijzer, Kauwstraat 47.
 Poederlee : van Gestel Leopold, leeraar, de Billemontstraat 68, Geel.
 Poperinge : de Keirsgietier Jozef, onderwijzer, Sint-Janskruisstraat 6.
 Reet : Dangez Oskar-Gustaaf, Klein Kasteel.
 Rekem (Maas) : Smeets Jaak, schoolhoofd, Groenstraat.
 Rekken (Kortrijk) : van den Berghe Maurits, gemeentebeambte, Dronckaertstraat 170.
 Reninge : Maes André, schoolhoofd.
 Retie : Sneyers Edward, eere-inspecteur L. O., Peperstraat 23.
 Retie : Vermeire A., onderwijzer, Groenstraat.
 Rijkevorsel : van Roey Renaat, student-architect, Borgerhoutstraat 262.
 Roeselare : Marichal Gerard, stadsarchivaris, Statieplaats 43.
 Rollegem : Millecamps Gerard, Kerkstraat 6.
 Rollegem-Kapelle : Wynendaele Luciaan, onderwijzer, St-Janslaan 6, Moorsele.
 Ronse : de Wrede Frans, Drs., leeraar, P. D'Hauwerstraat 3.
 Rosmeer : Lux Guillaume Victor, onderwijzer.
 Ruddervoorde : Roelof Gentiel, schoolhoofd, Vlaeminekstraat 180.
 Ruddervoorde : Verhaeghe Gerard, molentech-
 nicus, Statiestraat 41.
 Ruiselede : van Daele André, student, Abeel-
 straat 109 (Vlaagt).
 Ruiselede : van Gaver Jeroom, Kortrijkstraat 7,
 Harelbeke.
 Rumbekke : Delbaere Jozef, gemeenteontvanger,
 Hoogstraat 3.
 Runst : Frans Abel, schepen (familiennaam :
 Frans).

Rupelmonde : van Schoor Emiel, vakleeraar,
 Kasteelstraat 3.
 Schaarbeek : van den Haute Robert, gemeen-
 tebeambte, Voltairrelaan 108.
 Schaffen : Peeters Constant, Beringersteenweg
 31, Schoonaarde (Schaffen).
 Schakkelbroek (Herk-de-Stad) : Maes Gaston,
 onderwijzer.
 Schalkhoven : de Vue Gust, gemeentesecretaris.
 Scheldewindeke : de Sutter Frans, Z.E.H., ka-
 pellaan, Keiberg 3, Oosterzele.
 Scheldewindeke : de Sutter Oktaaf, eere-ge-
 meentesecretaris, Dorp 44.
 Schelle : Wachtters Louis, leeraar, Provinciale
 Steenweg 33.
 Schellebelle : Dobbelaere Edgard, beambte bij
 het ministerie van Landbouw, Stationstr. 110.
 Scheut : (Anderlecht) : Callège Jan, onderwij-
 zer, Achiel Jonasstraat 20.
 Schilde : Cleiren Karel, rentenier, Leeuwen-
 hoek 7.
 Schiplaken (Hever) : Ceulemans Laurens, on-
 derwijzer, Goorstraat 54.
 Schoten : de Clerck Jan, onderwijzer, Korte
 Boomenstraat 46.
 Schuiferskapelle : van Daele André, student,
 Abeelstraat 109 (Vlaagt) Ruiselede.
 Serskamp : Bogaert Albert, meester-kleermaker
 Dreef 18.
 Serskamp : Pieters Jules, gemeentesecretaris.
 Sijsele : Lievens Angèle, Mej., Molenstr. 30.
 Sinaai : Verschelden Jozef, onderwijzer, Dorp
 117.
 Sinaai : Verschelden Karel, onderwijzer, Hulst-
 baan 30.
 Sint-Amands (Schelde) : Wils Ignace, drukker,
 Jan Van Droogenbroeckstr. 32.
 Sint-Andries (Brugge) : Drubbel Jozef, staats-
 beambte, Torhoutschesteenweg 10.
 Sint-Andries (Brugge) : van Coppenolle Mau-
 rits, provinciebeambte, Sint-Eeuwoudstr. 33.
 Sint-Antelinks : de Lange Joris, onderwijzer,
 Huigeveldestraat 7.
 Sint-Denijs (Helkijn) : Froedure G., genes-
 heer.
 Sint-Denijs-Boekel : de Geyter Albert, onder-
 wijzer.
 Sint-Genesius-Rode : Theys Constant, inspec-
 teur N.M.B.S., Gebuchtstraat 125.
 Sint-Gillis (Dendermonde) : Braeckman Roger,
 hoogstudent, Van Bogaertstraat 22.
 Sint-Huibrechts-Lille : Klok Jan, Dorpstr. 19.
 Sint-Jans-Molenbeek : Maurissen Antoon, han-
 delaar, De Ribeancourtstraat 78.
 Sint-Joost-ten-Noode : Vekens Hector, bankbe-
 stuurder, Oogststraat 57.
 Sint-Joris-Winge : Taverniers Madeleine, Mej.,
 lic. in de gesch., Louvenscheweg 5.
 Sint-Katharinakapelle (Kuurne) : Allegaert Ju-
 lien, onderwijzer, Hoogstr. 26, Deerlijk.
 Sint-Kathelijne-Lombeek : Mertens Alfons, on-
 derwijzer, Wambeekstr. 18, Ternat.
 Sint-Kruis-Winkel : van de Velde Seraf, sche-
 pen.
 Sint-Kwintens-Lennik : Dieudonné Jeroom, on-
 derwijzer, Frans van der Steenstraat 24 b.
 Sint-Lambrechts-Woluwe : Mertens René,
 schoolbestuurder, Tombergstraat 27.
 Sint-Laureins : Jonckheere Albert, hoogstudent,
 Dorpstraat 5.
 Sint-Lievens-Esseche : Cool Gustaaf, groothan-

delaar, Pieter Van Obberghenstraat 15, Evere-Brussel.

Sint-Lievens-Houtem : Brackman Georges, onderwijzer, Eiland 4.

Sint-Margriet-Houtem : Bamps Albert, onderwijzer, Dorpstraat 31.

Sint-Martens-Latem : van den Abeele Rafaël, Drs hist, Kerkstraat 15.

Sint-Martens-Lennik : Dieudonné Jeroom, onderwijzer, Frans Van der Steenstraat 24b, Sint-Kwintens-Lennik.

Sint-Niklaas : de Wulf Marcellijn, handelaar, Stationstraat 83.

Sint-Niklaas : Scheerder Jozef, Drs., atheneumleenaar, Guido Gezellelaan 62.

Sint-Niklaas : van Wiele Prosper, leeraar, Hemelaerstraat 2.

Sint-Pieters-Leeuw: Coopman Hendrik, tustendbeambte, Jules Sermonstraat 7 B.

Sint-Pieters-Lille : Kersemans Emiel, leeraar, Hoeksken 17.

Sint-Renelde : van Belleghem J. K., Ad. Dupontplaats 19.

Sint-Truiden : Koninckx Jan, burgemeester, Tienschesteenweg 57.

Sint-Truiden: Sterken Louis, architect, Ridderstraat 35.

Sleidinge : de Paepo Edgard, burgemeester, Weststraat 49.

Sleidinge : van der Eecken Rudolf, onderwijzer, Dorp 83.

Smeermans (Lanaken) : Hoeven Jozef, onderwijzer, Oude Heerbaan 12.

Spalbeek : Salaets Eugene, gemeentesecretaris, Steenbrugge (Asselbroek) : de Cloedt Filips Dom, O.S.B., Benedictijner abdij.

Steene : Cavereel Albrecht, bankbeambte, Sint-Amandsberglaan 41.

Steenhuffel : Steenackers Frans, onderwijzer, Elst 18.

Steenokkerzeel : Aelvoet Herman, Steenweg op Haacht 23.

Steenokkerzeel : Verhoeven Albrecht, Lic. in de geschiedenis, Lode Van Frachenlaan 43.

Stekene : Dhooghe A., gemeentesecretaris.

Stekene : van Goethem Leo, leeraar, Aquarellistenlaan 41, Oudergem (Brusse).

Stevensweert (Ned. Limburg) : Sangors Willem, E. H., Kruisheer, Diest.

Stevoort : Cleeren Urbain, geneesheer, Kolmenstraat 2.

Stokkel (Sint-Pieters-Woluwe) : van der Steyn Gaston, onderwijzer, Boschstr. 572.

Strijpen : Merchiers Marcel, stud. Germ. Phil., Dorp 142.

Temsche: Rombaut Frans, onderwijzer, Boodtstraat 33, secretaris van het Museumcomité.

Teralfene : van der Weeën Jaul, beambte, Danstraat 49.

Ternat : Mertens Alfons, onderwijzer, Wambeekstraat 18.

Tervuren : Drabs Marcel, meester-schoenmaker, Steenweg op Brussel 33.

Testelt : Willems August, lic. in de geschiedenis, Hulst 15.

Tielen : Gevers Jozef, gemeentesecretaris, Lichtaartschesteenweg 5.

Tielen : Theeuws Jozef, schoolhoofd, Markt 7.

Tielt : Impe Arthur, handelaar, Bruggestr. 39.

Tienen : Morren Robert, stempelfabrikant, Beauduinstraat 118.

Tienen : Rock Rob., redactiesecretaris van «Volk en Bodem», Vianderstraat 37.

Tongeren : Alofs Raph., provinciaal secretaris voor toerisme, 18e Ooogstlaan 17.

Tongeren : Vols Jozef, schoolhoofd, Hol 33, Beverst.

Torhout : Meersseman Gerard, O.P., Z.E.P., Bruggestraat D 4.

Torhout : van der Meersch Andries, schoolhoofd, Aartrijkestraat.

Turnhout : Nuyts Jozef, Z.E.H., onderpastoor, sekretaris van «Taxandria», de Merodelei 179.

Uitkerke : van Beylen Lode, schoolhoofd, Kerkstraat 49.

Ukkel : Lemaire Raymond, Drs, Paaschbloemenlaan 26.

Ulbeek : van de Look G., onderwijzeres.

Ursel : de Muyter Remi, schoolhoofd, Rooze 6.

Ursel : Verstraete Daniël, hoogstudent, Rooze 54.

Vechmaal : Gielen Gilles, onderwijzer, Houtalenstraat 1, Zwartberg (Genk).

Verrebroek : Geerts Roger, Drs phil., Kerkstraat 28.

Veurne : Cuvelier Marcel, telegraafbeambte, Steenweg op Koksijde 15.

LEES IN « TOERISME » !

Mededeelingen over ons Verbond, op bladzijden 35, 44, 55, 64, 75; over ons onderzoek betreffende boschnamen : bladzijden 35, 44, 55, 64, 75; over onze enquête betreffende molens : bladzijden 35, 43, 45, 53, 55, 64, 72, 75; over ons onderzoek betreffende galgen enz.: bladzijden 35, 44, 55, 64, 75; over moerbeehoeven in Vlaanderen: bladzijden 35 en 57; over onze wandelpaden : bladzijden 36, 44, 56, 65, 77.

Verslag over onzen eersten heemkundigen prijskamp : bladzijde 63; lijst der inzendingen voor den tweeden prijskamp : bladzijde 56; reglement van den derden prijskamp : bladzijde 79.

Over onze fototentoonstelling « Het Boerenleven in Vlaanderen » : bladzijden 56, 65, 77.

Over heemkundige werken : bladzijden 44, 65, 78.

Onze kalender voor 1944 : bladzijde 41.

Over wantoestanden in het Rijksarchief te Brussel : bladzijde 36.

Over Aalst, bladzijde 43; Aalbeke, blz. 43; Aalst, blzn. 53, 64, 72; Aalter, blz. 72; Lichtervelde, blz. 71; Melsele, bladzijde 29. Enz., enz.

«Heemkunde», orgaan van het Verbond voor Heemkunde, afdeling van den V.T.B., Sint-Jacobsmarkt 45, Antwerpen (uitgever).

Hoofdredakteur : Jozef van Overstraeten, Parklaan 24, Aalst (O.-Vl.)

Drukker : P. Dirix, Apostelstraat 8-10, Antwerpen. Toelatingsnummer : P. 303.

Behandeling van een Gemeentearchief.

V.V.H.

A. — WAT IS EEN ARCHIEF ?

Een archief is een verzameling van de oude officiële documenten van een openbare administratie, van een familie of een organisme. Het is dus iets anders dan een bibliotheek — hier gemeente-bibliotheek — die boeken bevat, iets anders dan een stel kronijken of gewone handschriften zonder officieel karakter. Zeker is het iets anders dan een museum of oudheidkundige verzameling van prenten, munten, herinneringen, kunstvoorwerpen, iets anders dan de loopende administratieve stukken.

Zoolang documenten van belang kunnen zijn voor de loopende administratie heeten ze niet « archief ».

Nu zal het in kleine en middelmatige gemeenten praktisch wel dikwijls gebeuren dat in dezelfde plaats of kast en door denselven persoon het eigenlijk archief, en daarenboven niet-officiële oude handschriften — kronijken, private papieren e.d. — in 't bezit der gemeente gekomen, en verzamelingen van oude voorwerpen, bewaard worden.

Dan nog echter is het wenschelijk dat hij die er voorstaat het onderscheid inzieet tusschen:

1) eigenlijk archief der gemeente, dat een objectief juridische waarde bezit.

2) archief van families of private organismen (b.v. rederijderskamers of kringen), bij 't gemeentebestuur terecht gekomen.

3) gewone handschriften, als kronijken en dagboeken zonder objectieve waarde en altijd aan een strenge historische kritiek te onderwerpen.

Altijd en in elk geval zal van archief gescheiden en te onderscheiden zijn :

1) de gemeentelijke leesbibliotheek

2) de loopende administratieve documenten.

Men aanvaardt dat als archief te beschouwen zijn de documenten ouder dan \pm 75-100 jaar en als administratie de dossiers jonger dan 75-100 jaar. Een radicale splitsing in classificatie en beschrijving van het eigenlijke archief der gemeente, dringt zich op tusschen de archivalia van vóór en na de Fransche Omwenteling, nl. oud archief en modern archief.

B. — OUD ARCHIEF

De eerste vraag is of een gemeente haar oud archief bewaren moet ?

De groote steden en de middelmatige steden met groot historisch verleden, als bv. Leuven, Kortrijk, Mechelen zouden zelf hun archief moeten organiseeren.

In dergelijke steden moet een brandvrije bewaring worden verzekerd en een vakkundig opgeleide kracht worden aangesteld.

Dezelfde persoon — doctor in geschiedenis of oudheidkunde — zou met oud archief, museum, gebeurlijk leiding van historische opzoekingen ten bate van toerisme, heemkunde en plaatselijk onderwijs, kunnen gelast worden.

Ziedaar voor de belangrijke plaatsen !

Voor de kleinere gemeenten, die geen eigen

georganiseerden archiefdienst hebben, kan men aanzelen of het beter is dat ze hun archivaliën zelf bewaren of ze deponeren op het Rijksarchief, in de hoofdplaats der provincie.

Voor het zelf bewaren pleit het volksoopvoedend aspect, nl. dat de aanwezigheid ter plaatse van deze archivalia den band met het verleden en de historische opzoekingen in de hand werkt.

Dit is echter meer schijn dan werkelijkheid!

De voornaamste gemeente-archieven der kleine gemeenten bevinden zich toch in de Rijksarchieven en alle juridische archieven der oude schepensbanken behooren volgens de wet aan den Staat.

Wat op de gemeente is gebleven zijn overschotjes, die aan de inbeslagneming of aflevering tijdens de Fransche Omwenteling ontsnapten.

Waarom deze apart bewaren? Men zal toch voor elke opzoeking naar het staatsarchief moeten gaan. Het oude archief der gemeenten wordt best afgeleverd aan 't Rijksarchief (1).

In dat geval bewaart de gemeente het eigendomsrecht, doch de kostbare documenten zijn beveiligd tegen slechte behandeling, tegen brandgevaar, tegen uitleening aan vrienden en vriendjes, met de bekende gevaren.

Als aanmoediging voor het bestudeeren der plaatselijke geschiedenis kan de gemeente, zelfs het kleine dorp, heel wat anders en beters doen en samenbrengen dan mordicus vast te houden aan de brokkelingen van een oud archief.

Waar de gemeente niet te overhalen is tot afstand aan het rijksarchief, moet worden aangeraden dat het oude archief eens en voor goed geclassificeerd en geïnventarieerd worde door een gediplomeerd archivaris, die ook voor de materiele bewaring advies zal geven. Niet deskundige liefhebbers doen beter een archief niet te behandelen.

(1) Archives communales : une circulaire du ministre de l'Intérieur Pouillet, en date du 11 mai 1925, insiste vivement pour que les autorités locales remettent au dépôt des archives de l'État les documents anciens qui resteront, d'ailleurs, la propriété des communes. Il y avait lieu de considérer comme archives anciennes les pièces antérieures à 1830. Par une circulaire en date du 7 avril 1927, son successeur M. Vauthier, d'accord avec le ministre de la Justice, recommande la même mesure à l'égard des registres paroissiaux anciens, conservés dans les archives des communes.

Ces circulaires portées à la connaissance des communes par la voie du Mémorial administratif [pour le Brabant t. 197 (1925), 1ère partie, pp. 90-91; t. 199 (1927), 1ère partie, p. 43] ont été renouvelés au cours des années qui suivent, soit par le ministère de l'Intérieur, soit par les gouverneurs de province. Pour le Brabant, voir la circulaire du gouverneur Baron Albert Houtart en date du 30 août 1937 (Mémorial administratif, t. 209 (1937), 1ère partie, p. 304.)

Feitelijk zou deze korte mededeeling hier kunnen eindigen.

De volgende aanduidingen kunnen wellicht van eenig nut zijn voor 't geval dat een leek een weinig omvangrijk oud gemeente-archief toch moet behandelen.

Een van de eerste dingen die een gemeente kan doen voor 't aanmoedigen der plaatselijke geschiedvorsching is een inventaris opstellen van alle documenten of series van archivalia, welke voor de historie der gemeente van belang zijn, onafhankelijk van de plaats waar deze zich bevinden :

ten eerste, het gemeente-archief zelf, wellicht verspreid in meer dan één depot;

ten tweede, de opgave van andere archiefverzamelingen, die voor de geschiedenis der gemeente van belang zijn.

De belangrijkste zorg voor een archief is de stoffelijke bewaring ervan.

Vanzelfsprekend zijn hier :

1. droogte (1).
2. bewaring tegen diefstal of vernietiging.
3. bewaring tegen muizen en ongedierte.
4. bewaring tegen brandgevaar, door opsluiting in een brandkoffer.

Andere materiele punten waar men minder aan denkt : Kaarten en plans moeten plat bewaard worden en niet gerold.

Stukken met zegels moeten in een breeden omslag in dozen bewaard worden.

Stukken die zich materieel samen bevinden (ingebonden, samengerijgd enz.) mogen zonder vakkundige zekerheid niet worden losgedaan. Doet men het toch, dan zal men ze vooreerst nummeren. Alle aanraking met ijzer (bv. klemband, spelden, nijpertjes) dient vermeden met het oog op gevaar van beschadiging door 't invreten van het roest.

Evenmin als men ze mag losdoen, mag men stukken inbinden zonder vakkundige zekerheid van de volledigheid van wat men inbindt.

Wat de klassering en inventorieering betreft geldt als hoofdregel : Stel u nooit op uw standpunt van historisch vorschier, om de stukken te ordenen volgens onderwerpen of een indeeling die in uw logische hersenen leeft.

Stel u in de plaats van den ouden griffier of pensionaris. Ga na welke de administratieve inrichting van de organisatie was en klasseer alles zooals het waarschijnlijk was nagelaten door 't normale werk der levende administratie.

Zoo zult u inzien dat onze gemeenten van vóór 1795 een breedere en heel andere bevoegdheid hadden dan de administratieve bevoegdheid van heden.

Maak het volgende onderscheid in het klassement, tenzij absoluut bewezen is dat de ouden zelf het mengden.

(1) Het laboratorium van het rijksarchief te Brussel past een methode toe voor het weer verstevigen van rot geworden papier en perkament.

Deze onderscheiden worden gewoonlijk aangeduid door de gebonden registers, welke als het ware het geraamte van een archief vormen, er de hoofdindeeling van vastleggen en aanwijzen hoe de losse stukken te ordenen zijn.

- 1) *de administratieve bevoegdheid* : inrichting, ambtenaren, fiscaliteit (zettingen en lichtingen van 10n en 20n penning).
- 2) *de heerlijke bevoegdheid*. De gemeente als heerlijkheid of in de heerlijkheid : leenregisters, leenbeschrijvingen, leenverheffingen, processen over leenheerlijke geschillen.
- 3) *de rechterlijke bevoegdheid*. De schepenbank als strafrechterlijk organisme. De schepenbank als notarieel organisme. De weeskamer of de schepenbank als weeskamer.
- 4) de documenten van *kerkelijke autoriteiten*, nl. de parochiale registers in 1795 afgestaan aan den burgerlijken stand der gemeenten. De rekeningen en archivaliën van de parochies of plaatselijke kloosters; *weddadigheid*.
- 5) de documenten van private of semi-private organismen, die in 't gemeente-archief berusten : broederschappen (confrerieën), rederijderskamers, gilden, bedrijven, families.

Titels van onroerende goederen moeten volgens aardrijkskundige ligging worden gerangschikt.

Stukken betreffende lijfrenten, schenkingen en legaten van roerende goederen moeten alfabetisch worden gerangschikt volgens de namen van de debiteurs.

Voor de beschrijving in een inventaris lette men er op loorlopend te nummeren en dit nummer op elk stuk of de kaft ervan, samen met de beschrijving van het stuk van den inventaris, te herhalen.

De materiele berging kan onafhankelijk zijn van klassement en inventaris. Bv. indien in een dossier zich een stuk bevindt met een zegel zal men het eruit verwijderen om 't zegel te beschermen. Men zal dan in 't dossier een nota leggen : «Hier bevond zich een charter zoo en zoo». En op het charter een nota : «charter oorspronkelijk uit procesbundel Janssens/Peters van schepenbank Londerzeel 1567».

Voor het opstellen van een inventaris, hoe kort ook, moet men de officieele Nederlandsche archief termen gebruiken. Men vergete niet dat de archiveconomie hoofdzakelijk een Nederlandsche wetenschap is en dat onze Nederlandsche taal de meest duidelijke en volledige archiefvaktaal is.

Bv. Een deel is een gebonden of genaide verzameling papieren.

Bij deelen onderscheidt men registers, protocollen en banden.

Banden zijn ontstaan door het samenbinden van losse stukken.

In protocollen en registers werd de inhoud ingeschreven nadat het deel reeds was gebonden. Protocollen bevatten de minuten zelf. Registers bevatten de afschriften.

Men onderscheidt tusschen een dossier en

een bundel. Een dossier is gevormd terwijl het archief nog leefde — een bundel is het werk van een later beheerder of archivaris.

Men onderscheidt tusschen resolutiën en notulen. Resolutiën behelzen alleen de beslissingen. Notulen bevatten daarbij de beraadslagingen. Een dergelijk stuk is ofwel een klad, een concept, een minuut, het net, of bij akten de grosse, een afschrift.

Zoo zouden we verder vakkundige termen kunnen opsommen als daar zijn : oorkonde en charter; vidimus en transsumpt; uithangende, opgedrukte, geteekende zegels, enz. Ook om datums te citeeren heeft men zich aan regels te houden.

Twoe jaartallen door een liggende streep verbonden duiden het begin- en het eindjaar eener dateering aan. Zoo het tijdperk, waarover een rekening loopt, halverwege een jaar begint en eindigt, worden beide jaartallen door een schuinsche streep gescheiden. Met een dagteekening tusschen ronde haakjes () wordt te kennen gegeven dat de dateering niet uit het stuk zelf blijkt.

Kent men den datum enkel bij benadering, dan laat men hem voorafgaan door C (circa) en plaatst hem tusschen haakjes.

Voor deze en andere regels en vakkundige opleiding verwijzen wij naar het klassiek archief-leerboek : Muller, Feith en Fruin, Handleiding voor het ordenen en beschrijven van archieven, Groningen, 1898.

C. — MODERN ARCHIEF

Dit is het archief der moderne gemeenten na 1795. Deze documenten zijn als archief te beschouwen zoover ze ouder zijn dan 75 of 100 jaar en zonder nut voor de loopende administratie.

Volgens de gemeentewet moet de gemeente bewaren : de registers en beslissingen van gemeenteraad en college en stukken desaangaande, den burgerlijken stand en de kadastrale stukken.

De administratieve dossiers mag ze bewaren of vernietigen.

Aan te raden is natuurlijk niets te vernietigen zonder vakkundig advies !

In de ordening van een modern gemeente-archief kan een gemeente-ambtenaar zich mits eenige archiveconomische voorbereiding gemakkelijk inwerken.

Groote indeelingen kunnen de volgende rubrieken zijn :

Algemeenheden, w. o. beraadslagingen, briefwisseling.

Boekhouding : gemeenterekeningen, gemeentebegrotingen.

Bevolking.

Openbare Onderstand.

Kerkfabriek.

Militie.

Burgerwacht.

Politie.

Wie er voor staat moet zich echter de moeite getroosten niet wild persoonlijk te werk te gaan, doch raad te vragen en bestaande inventarissen als model te gebruiken, derwijze dat een zekere eenheid ontstaat, die het de onderzoekers gemakkelijk maakt, indien ze één gemeente-archief kennen, zonder veel tijdverlies ook in een ander wegwijs te worden.

Moge als uiterste minimum van ons aller bekommernissen de breedere belangstelling voor het plaatselijk verleden ten minste verhinderen dat voortaan de reeds zoo magere restantjes van ons grootsch verleden door ontwortelde gemeente-potentaten aan het vandalisme worden prijsgegeven, zooals dit geschiedde bv. in een der grootste Brabantse landelijke gemeenten, waar de schaliedekkers, die het dak der kerk herstelden, hun koffie warmden op een vuurtje gestookt met middeleeuwsche charters...

Hoverlee.

Dr. MAURITS VAN HAEGENDOREN,
archivaris bij het Rijksarchief.

Onze voormalige «Schaperieen»

In de jaren 1700 tot omstreeks 1870, was de schapenkweek in Vlaanderen een voornamelijk van het landbouwbedrijf, bijzonderlijk op de grootste hofsteden.

Waar een kudde schapen gehouden werd, heette de hofstede schaapgoed of schaappacht-hoeve.

Den uitbater noemde men den eschaapboero, een soort eertitel onder de boeren; aangezien de schaaphofstede tot de belangrijkste hoeven der omgeving behoorde, was de schaapboer een gewichtig persoon onder de landbouwers.

Een kudde schapen telde gewoonlijk een honderdtal stuks. Onder de hoede van den schaapherder, en bewaakt door een paar honden, toog ze ter grazing, langs straten en wegen, en ook als het mocht en schikte, op de landerijen der hoeven, gelegen binnen den omtrek van de drift of drijf.

Deze laatste besloeg gewoonlijk de oppervlakte van de heele gemeente, als er maar één

schaphofstede op bestond; waren er meer, dan werd de uitgestrektheid evenredig verdeeld. Ook deelen van aanpalende gemeenten waren er in begrepen, als deze nabij de schaaphoeve gelegen waren. De drift was uitgebakend door vastgestelde straten, wegen, waterloopen, hofsteden en gemeentegrenzen, volgens oude gebruiken en gewoonten, welke door andere schapbedrijven geëerbiedigd werden.

Op het schapdrijven langs openbare wegen, bestonden oudtijds verordeningen, onder andere was het verboden aan ruiters en gerij, anders dan op stap een kudde schapen te passeeren.

De schaapboer hield ten gerieve van de landbouwers, welke binnen den omtrek der schaphofstede woonden, en waar de schapen op de landerijen mochten grazen, dekdiere. Gezegde landbouwers hadden het recht hun vee ter dekking te brengen, mits een kleine vergoeding, ten bate van het dienstvolk belast met de zorg

der dekdieren.

Schapers, goed op de hoogte van het vak, waren personen van aanzien op de hoeven; hun loon was omtrent dubbel zoo hoog als dat van 't ander dienstvolk. Ook waren ze van hun gewichtigheid bewust, en ze konden het laten voelen aan hun meesters en aan 't ander werkvolk. Ze konden de ziekten der schapen behandelen, en gebruikten een eigen taal om hun honden toe te spreken. Veelal waren het bullemaars.

Schapers waren nijdig omtrent het recht over hun schapendrift, en inbreuk van een andere kudde leidde dikwijls tot erge krakeelen. Dit gebeurde meestal op de grens der drift, op een betwist punt, toevallig of moedwillig, door den aantrek van een betere grazing, of door persoonlijke veete tusschen schapers.

Dan ontstond een hevige twist. Beide kudden werden dooreen gejaagd, de herderstaf werd door beide schapers in den grond gestekt, de honden werden erbij geplaatst, en was er een herberg in de nabijheid, dan werd het twisten, aangehitst door den drank, aldaar voortgezet.

Godienstige getuigen van het geval gingen de betrokken schaapboeren verwittigen; deze kwamen ten spoedigste ter plaatse en trachtten het geschil te regelen. Daarna moesten de dooreengejaagde schapen gescheiden worden. De schaapboeren konden dit moeilijk zelf doen. Zij kenden wel het getal schapen van hun kudde, maar de dieren, omtrent alle gelijk, uit elkander halen, zonder misslagen te begaan, was haast onmogelijk. Dit werd gedaan door beide schapers zelf, welke beurtelings uit den hoop een schaap hunner kudde kozen en het bij hun herderschap en honden plaatsten. Zoo wel kenden zij hunne dieren, dat zij nimmer faalden bij die uitlezing.

Schapers, als zij in hun vieze buien waren, konden het vrouwelijk personeel der hoeve ook last veroorzaken. In plaats van met hun kudde op tijd en stond op de hoeve te komen, om met het ander dienstvolk te middagmalen, wisten zij het te schikken, om achter tijd te komen, hun noemaal afzonderlijk te laten op-

dienen, tot last en spijt van boerin of dienstmeid.

Het gebeurde ook, bij sneeuwval in winter-tijd, als de schapen met graanschooven op stal moesten gevoederd worden, dat de schaper in de schuur, bij afwezigheid der dorschers, den tas ging omkeeren, om de beste schooven uit te zoeken; de gemeenste liet hij voor de dorschers, die tot hun spijt, hiernede geen behoorlijke dagtaak konden afwerken, wat aanleiding gaf tot oneenigheid.

Uit bovengemelde feiten, welke de gemoedsgesteltenis der schapers kenschetsen, is het spreekwoord voortgekomen «Schapers en schaperhonden zijn rassen op hun eigen».

Sedert de jaren 1870 is de schapenweek gansch vervallen. Wol en schapenvleesch uit den vreemde hebben een doodende mededinging teweeg gebracht. De eene schaapboer nu den anderen heeft het moeten opgeven. Tegenwoordig is het gansch uitzonderlijk, een kudde schapen langs den weg aan te treffen.

Tot het verleden behoort de typische schaper met zijn herderstaf, van boven knodsig en van onder schup met weerhaak, den schapet met breedgeranden hoed, blauwen kiel, grooten zwaren mantel of ouden soldatenfrak, waaronder de knapzak over den schouder hing, met aan den gordelriem de hondketen, waar veelal een jonge hond aan vast was, om, bij het zicht van de doening der wachthonden, zijn taak aan te leeren: een landelijk beeld, zoo dikwijls door schilders op het doek gebracht.

Thans zijn zelfs de oude schaaphofsteden aan de overgrootte meerderheid onzer bevolking onbekend.

Het ware spijtig moest de herinnering aan dit landelijk verleden gansch verloren gaan. Daarom drukken wij hier den wensch uit, dat, binst het nog eenigszins mogelijk is, een lijst opge maakt worde van de aloude schaaphofsteden der streek, met hun naam en met dozen van den laatsten schaapboer.

Dit ware een schoon werk voor onze heemkundigen. Wie begint eraan?

Dentergem.

GUSTAAF COUCKE

Onze Kapelletjes

Ik ben zoo vrij de aandacht van het Verbond voor Heemkunde te vestigen op de talrijke wijkkapelletjes, veldkapelletjes, boomkapelletjes en andere kleine bidplaatsen, die, alhoewel meestal zonder architectonische waarde, toch zoo belangrijk zijn door de groote, ik ging bijna zeggen overwegende rol, die zij spelen in de volksdevotie. Daarbij zijn zij typisch Vlaamsch. Men kan zich geen Vlaamsch landschap inbeelden zonder een veld- of een boomkapelletje. Zij zijn er een onmisbaar element in.

Ook deze nederige getuigen van den geloofsin van ons volk door de eeuwen heen — menige dezer bidplaatsen dagteekent uit vroegere eeuwen, andere werden nog onlangs opgericht — zijn blootgesteld, zoowel als de rijke kunstmonumenten, die onze parochie- en klooster-

kerken zijn, aan vernieling in dezen beroerden oorlogstijd. Daarom zou ik U voorstellen zoo spoedig mogelijk te willen doen opmaken door uw verschillende kringen en correspondenten:

1) Een algemeenen inventaris van al de bestaande kapelletjes, met volledige en nauwkeurige beschrijving ervan en al de geschiedkundige en volkskundige gegevens, die er aan verbonden zijn. (Zooveel mogelijk met iconografie).

2) Een inventaris van al de verduwenen kapelletjes.

3) De lijst van de in dezen oorlog vernielde kapelletjes.

Dit voorstel viel mij te binnen door de totale vernieling, bij het bombardement van Lokeren, op 11 Mei jl., van het kapelletje van O.L.V.

van Bijstand, ingebouwd tusschen huizen aan den hoek van de Sterrestraat en de Lindestraat, alhier.

Ziehier wat J. van Vlierberghe, over deze kleine bidplaats schrijft in zijn bijdrage: «De Kapellen in Waasland», verschenen in de Annalen van den Oudheidkundigen Kring van het Land van Waas, D. 48, 1e afl. (1936), blz. 26-27 (Dit vervolgartikel werd ook afzonderlijk uitgegeven in boekvorm bij M. Van Haver, drukker, Kalkstraat 38, St-Niklaas):

Kapelletje van O. L. V. van Bijstand

Rijst, tusschen huizen ingebouwd, langs de Lindestraat. De naam dier straat legt wijding op de traditie, die wil dat dit bidplaatsje ontstaan is uit een tabernakelkapelletje, in vorige eeuwen aan een linde opgenageld. De godsvrucht van O. L. V. van Bijstand, certijds en nu nog zoo levendig onder de geloovigen, moet tot den opbouw van dit heiligdommetje geleid hebben. Niet groot is deze kapel: pas een tweetal meters vierkant, genoeg om een vier-tal personen het zitten te verleenen. Het beeldje dat wellicht uit de XVIIe eeuw dagteekent, is gansch uit hout gesneden en niet zonder kunstlijn en uitdrukking. Naar toenmalig gebruik is het gekleed.

Het voorgeveltje, dat een bouwwerk met zuilen, waarop een driehoekig frontispice, voorstelt, draagt in dit laatste een uit hout gesneden Mariabuste, de handen op de borst samengevouwen. 't Laat den indruk van een simpel maar waardig landkapelletje.

De oude deur, doorzichtig, hangt door de jaren ontsierd, versukkeld op haar hengsels. De huidige eigenaars Laureys dragen roem op hun eigendom. (Ik meen dat deze bemerking overdreven is, daar ze het kapelletje gansch lieten vervallen. Nota F.V.E.)

God gave dat milddadige handen eensdaags tot heropfrissing mochten besluiten.

Zou ook het stadsbestuur zich aan zijn plicht van stedeschoon en oudheidbewaren niet kunnen herinneren? 't Geldt hier een typisch gevalletje dat Lokeren geen oneer zou aandoen.»

Tot daar de heer J. Van Vlierberghe, Iconografie: Onduidelijke foto, op blz. 27, bij vermelden tekst.

Lokeren

FERNAND VAN ES

We onderstrepen en onderschrijven met nadruk den driefvoudigen wensch van onzen correspondent!

V.

Onze Consulentes. — III

Consulentes zijn vooraanstaande beoefenaars eener heemkundige wetenschap, die op hun eigen wetenschappelijk terrein het Verbond met raad en daad willen bijstaan.

Ze hoeven natuurlijk slechts inlichtingen te verschaffen zoover de vragen niet te vaag of te algemeen of te onbescheiden worden gesteld.

Een postzegel voor antwoord moet iedere vraag vergezellen!

DE BUSSCHERE Karel, Z. E. H., leeraar a.d. Normaalschool, Torhout: Westvlaamsche taalkunde.

DENORME, Z. E. H., Cesar, onderpastoor, Beveren-bij-Roeselare: edelsmeedwerk, vooral

silverwerk.

ELAUT Leo, St-Pietersnieuwstraat 124, Gent, Dr in de geneeskunde, professor aan de universiteit: biologie, geneeskunde.

PEE Willem, Dr phil., Keyenveldstraat 38, Brussel: taalkunde.

ROELANDTS K., Dr., medewerker aan het Vlaamsch Toponymisch Instituut te Leuven, Advokaatstraat 41, Boom: taal- en namen-kunde (plaats- en persoonsnamen).

VANDERHEYDEN J. F., Dr., professor aan de universiteit, Dagobertstraat 39, Leuven: bibliografie en bibliotheekwezen.

VAN DE VIJVERE P., apotheker-scheikundige, Hoogstraat 39, Brugge: plantkunde.

Correspondenten en Studiekringen

aangesloten bij het Verbond voor Heemkunde — III.

De cursief gedrukte namen duiden de plaatsen aan waar een aangesloten studiering voor heemkunde bestaat. Kringen en correspondenten beantwoorden graag heemkundige vragen, die niet te vaag of te algemeen zijn gesteld.

Wederkeurig dienstbetoon is plicht. Postzegel voor antwoord niet vergeten. Wie wil op de vierde lijst voorkomen?

Adegem: de Baets Edmond, rustend schoolhoofd, Dorp

Ardoos: van Acker Lucian, normalist, Beverenstraat 27A

Bekkevoort: Costermans Marcel, Peinwinning 472

Berlaar (Zie I+) van Dijck Jozef, Z. E. H., onderpastoor, Dorp 78

Beveren-aan-den-IJzer: Lepoe Robert, gemeentesekretaris

Elverdinge: Coulier Pieter, schoolhoofd, Boezingestraat 12 (aanvulling)

Ertvelde: van Speybroeck A., Hoeksken.

Halle (Zenne): (Zie II+) Marchal Roger, Steenweg op Nijvel 77.

Herderen: Peumans Piet, gewestelijk ontvanger, Dorp, Wintershoven

Knesselare: Ryserhove Alfons, onderwijzer, Nieuwstraat 3

Knesselare: Verstraete Daniël, licenciat, Rooze 54, Ursel (verbetering)

Landen: Donni Richard, gemeentesekretaris, Groenendal 8

Lemberge: De Kerpel Georges, gemeentesekretaris

Lilloo: De Keulenaer Hendrik, gemeentesekretaris, Groote Molenweg 39, Stabroek.

Meldert: Maesschalck Maurice, gemeentesekretaris.

- Moerzeke : van de Maele Cl., geneesheer
 Nederokkerzeel : Baudemprez Maria, onderwijzeres, Boogaardstraat 52.
 Nieuwpoort : Melkenbeeck Jozef, te schrappen (verhuisd naar Assche)
 Oostroozebeke : de Busschere Karel, Z. E. H., leeraar aan de Normalschool, Torhout
 Rooierhei (Diepenbeek) : Valentinus Plaetinck, Z. E. P., Passionist.
 Schilde : (Zie II+) Scheurweghs Hendrik, nijveraer, Turnhoutsebaan 45
 Sint-Pieters-Kapelle (Edingen) : Marchal Roger, Geeraardsbergsestraat 18
 Stabroek : De Keulenaer Hendrik, gemeentesecretaris, Groote Molenweg 39
 Stekene : van Goethem Achiel, boenderkweker, Klekenhaagstraat 52
 Velm : Doucet Albert, normalist, Dijk 288
 Vichte : Faveere Gerard, schoolhoofd, Statiestraat 21
 Vilvoorde : Vermeulen Laurens, taalopziener van het L. O., Hendrik Consciencestraat 29
 Vinkt : Coryn Jozef, schoolhoofd
 Vlamertinge : Verbeke Armand, geneesheer
 Vlekkem : Coppens Hendrik, schoolhoofd
 Vlijtingen : Hendriks Hendrik, kantoorbeambte, Kerkstraat 63
 Voort (Limburg) : Coune Lambrecht, Z. E. H., pastoor.
 Voort (Limburg) : van de Velde Simon, hoogstudent, Nieuwe Steenweg 15, Heers
 Vorst (Brussel) : Thuriaux Alex, ambtenaar, J. B. Vanpêstraat 26
 Vosselaar : van Hemeldonck Emiel, inspecteur van het L. O.
 Vosselare : Verpoest G., gemeentesekretaris, Dorp 22
 Vosseme : Leynen Paul, dr in de rechten, Landgoed de Voer, Dorpstr.
 Vurste : Ascoop M. J., Z. E. H., leeraar aan de bisschopp. normalschool, St-Niklaas
 Waanrode : van der Velpen Jozef, gemeentesekretaris
 Waarschoot : Bouchier Werner, student, Statiestraat 89
 Walem : Goetstouwers Adriaan, Z. E. H., pastoor
 Waregem : Labousse Henri, rustend onderwijzer, Jules Stormestraat 59
 Weerde : van Dijk Adolf, gemeentesekretaris
 Welden : Ascoop M. J., Z. E. H., leeraar aan de bisschopp. normalschool, St-Niklaas
 Welken (Lbg) : van Muisen Jozef, schoolhoofd, Meerschstraat 30
 Wemmel : Martens Renaat, gemeente-ambtenaar, Emmanuel Lambrechtlaan 21
 Wenduine : van de Genachte Hendrik, gemeentebestuurder, Zeevillastraat 24
 Wervik : Lannoy Lucien, architect, Leiestraat 23
 Wespelaar : Meustermans Juul, gemeentesekretaris
 Westerloo : Onzia Jozef, bestuurder van de gemeenteschool
 Westmalle : Oudermans Jozef, schoolhoofd, Antwerpschesteenweg 56a
 Westouter : Barbé Karel, tolbeambte, Bellestraat 14A
 Westroozebeke : Versteede Oskar, Z.E.H., pastoor, Nieuwstraat 2, Nieuwkapelle
 Westvleteren : de Wachter Jozef, Z.E.H., onderpastoor, Dorp 33
 Wetteren : Daem Marcel, sekretaris van den Heemkundigen Studiekring, Libbrechtstraat 19
 Wielsbeke : Callens Valer, onderwijzer
 Wieze : Muylaert John, drukker, Dorp 5
 Wieze : Saeyns Edgard, beambte, Populierenstr. 6, Moorsel
 Wijchmaal (Herent) : Wittenmans Lode, boekhouder, Rotselaarschebaan 90
 Wijngem : Claessen Juul, sekretaris van den Heemk. Kring, Kanaalstraat 6
 Willebroek : Lenaerts Florent, leeraar, Floridajstraat 51
 Wilrijk : van Passen Alfons, wisselagent, Bist 43
 Wilsel : Hueber, Z.E.P., O.S.B., onderpastoor, (woont : Abdij Keizersberg, Leuven)
 Wingene : Fraeyman Jules, apotheker
 Wingene : Raes Jozef, Z.E.H., onderpastoor, Pastor Termotestraat, Dorp
 Wintam : Verstraeten Arthur, schoolhoofd
 Wolvertem : Ooms Jozef, Drijpikkelstraat 2
 Wolvertem : Parijs Lode, onderwijzer, Westrodestraat 24
 Wommelgem : Baets Arthur, onderwijzer, Selsactenlei 100
 Wolpen : Watthy Reimond, provinciebeambte, Konterdijk 4
 Zandhoven : van den Ven Achiel, handelaar, Langestraat 35
 Zandvliet : Gabriels J., kand. landb. ing., Zee-dijk 2
 Zarlardinge : de Smet Pieter, hoofdonderwijzer, Steenweg op Edingen, Moerbeke (Viane)
 Zegelsem : Hoeckman L., schoolhoofd
 Zele : de Keyzer Jozef, Z.E.H., professor aan het Klein Seminarie, St-Niklaas
 Zelt (Halen) : Henderickx Karel, schoolhoofd, Steenweg
 Zeveneeken : van de Vijver Ferdinand, Gitschotellei 154, Antwerpen
 Zichem : Boets Ferdinand, beambte, Diestschestraat 16
 Zingem : Dierickx Michel, S.J., E.P., Drongen
 Zittaart (Meerhout) : Mulders Albert, onderwijzer, Zittaart 20 B, Meerhout
 Zombeke (Waasmunster) : de Meyer Maurits, volkskundige, Zombeke 19
 Zomergem : Cocquyt Rafaël, gemeentebeambte te Zomergem, Vaartstraat 6, Lovendegem
 Zomergem : Colpaert André, onderwijzer, Molendreef 43, Lovendegem
 Zonhoven : Gonsalvus, Frater, Sint-Jan Berchmansgesticht
 Zonhoven : Moons Remi, kantoorbeambte, Heuven
 Zottegem : Coessens Omer, groothandelaar, Grootenbergestraat 57
 Zutendaal : Put Clemens, onderwijzer, Heiberg
 Zwartberg (Genk) : Gielen Gilles, onderwijzer, Houthalenstraat 1
 Zievegem : Clabots Albert, ingenieur, Demeesterestraat 28
 Zievegem : Eggermont Renaat, uurwerkmaker, Ootegemstraat 199

Zwevegem : van Huyse Sylveer, beambte, Avelgemstraat 112

Zwevezele : Callewaert Marcel, brouwer, Lichterveldestraat 26

Heemkundige bibliografie vanaf 1940

Deze lijst vermeldt uitsluitend boeken en brochures, verschenen vanaf 1 Januari 1940 en die van belang zijn voor de heemkunde in Vlaanderen.

Gebrek aan plaats laat ons niet toe over elk werk méér inlichtingen te verschaffen. Deze bezorgen we echter graag mondeling en schriftelijk. Postzegel(s) voor antwoord niet veregt. Alle hier vermelde werken zijn langs onze V.T.B.-Boekhandel, Sint-Jacobsmarkt 45, Antwerpen, postrekening 936.27, te bekomen.

Al is deze bibliografie, naar we meenen, tamelijk volledig en nauwkeurig, toch zullen we dankbaar alle aanmerkingen en aanvullingen ontvangen!

In jaargang 1943 verscheen een alfabetische lijst van behandelde gemeenten en streken, met vermelding der behandelende boeken. Hieronder nu lijsten per heemkundige wetenschap. 0 : 1940; 1 : 1941; 2 : 1942; 3 : 1943; 4 : 1944.

Josef van Overstraeten

AARDRIJKSKUNDE

en aanverwante wetenschappen (Anthropologie, Demografie, Economie enz.)

- 0 Cracco W. — Inleiding tot de bevolkingsleer.
- 1 Denucé Jan. — De geschiedenis van de Vlaamsche kaartsnijkunst (midden 16e eeuw)
- 4 de Roeck J. — De Belgische demographie en de ongelijke voortplanting van Vlamingen en Walen.
- 2 Economische en sociale telling van 27 Februari 1937. Definitieve resultaten van de telling der nijverheidsinrichtingen (economisch gedeelte) I en II.
- 1 Guide des industries chimiques belges (Guides Hallet).
- 1-4 Officiële opgave van de bevolking op 31 December 1940, van de gemeenten onder Belgische administratieve rechtsmacht (overdruk uit het Staatsblad; id. op 31-12 van elk volgend jaar).
- 3 Quicke F. — Aardrijkskundige dorpsmonographie. Handleiding bij de studie van een landelijke gemeente.
- 3 Quicke F. — Monographie géographique de village (directives).
- 4 Schamelhout Gustaaf. — Anthropologie van het Nederlandsche volk.
- 2 Schamelhout Gustaaf. — Beschouwingen over het bevolkingsvraagstuk. Leemten in de Belgische statistiek.
- 4 Statistiek der begrotingen over het dienstjaar 1938 voor de gemeenten met 5000 inwoners en voor de Provincies (ook afzonderlijk in 't Fransch uitgegeven).
- 39 Sneyers Edward. — Van huis uit en naar huis toe in aardrijkskunde (lagere school)
- 2 Steche Theodor. — Deutsche Stammeskunde.
- 2 Tulippe Omer. — Introduction à l'étude des paysages ruraux de la Belgique.
- 35 van Hemeldonek Emeel. — Over aardrijks-

Zwijnaarde : de Ley Herman, student Germ. phil., Hutsepotstraat 37

Zwijndrecht : de Meulenaere Albert, onderwijzer, Adhemar Borinstraat 57

kunde van de «heimats» uit (lagere school)

Zie verder : Boom, de Roeck M.; Kempen, Helsen J.; Kust, Loontjens C.; Kwaadmechelen, Clereckx; Limburg, Bekman B.; Guide, Toussaint A. J., Verwilghen R.; Schelde, Denucé J.; Vlaamsch-Brabant, Cosyn M.

FAMILIEKUNDE

en aanverwante wetenschappen (Genealogie, Heraldiek, Zegel- en Penningkunde, Persoonsnaamkunde enz.)

- 3-4 Annuaire des familles patriciennes de Belgique. Publié sous la direction de Fortuné Koller, 1942, 3e année; 1942, 4e année.
- 4 Banniza von Bazan. — Familie, Rasse, Volk. Grundlagen und Aufgaben der Volkssippenforschung.
- 3 Les Châtelains et Châteaux de Belgique, annuaire 1943.
- 3 Collection généalogique, paraissant sous le patronage du «Parchemins à Gentbrugge. Directeur : T. Cardon de Lichtbuer.
- 2 Crampe Theodor. — Die flandrische Familie Crampe. Ergänzungsheft zu I-III (1933-1938)
- 2 de Bary Charles. — Supplément à l'étude généalogique sur la famille van Bogaert et sur ses origines.
- 3 de Bary Charles. — Etude généalogique sur la famille van Bogaert du Brabant et des Flandres. Tome II (supplément)
- 3 de Terwangne J. R. — La famille Elsen
- 0 Familiennamenbuch der Schweiz. Les noms de famille suisses. I nomi di famiglia svizzeri (nog niet voltooid)
- 0 Gottschald Max. — Die deutschen Personennamen
- 4 Hamkens Freerk Hayo. — Runen.
- 4 Hamkens Freerk Hayo. — Sinnbilder auf Grabsteinen von Schleswig bis Flandern. Versuch einer Deutung, 2. Aufl. (1:2)
- 3 High Life de Belgique, 63e année
- ? Hussong W. — Familienkunde (Reclam 6863/64)
- 3 Jacquart Joseph. — Les recherches généalogiques. Quelques notes et tableaux d'intérêt général pour les amateurs et professionnels.
- 1 Kruimel H. L. — Stamboomonderzoek in de praktijk, 2e dr.
- 3 Lambillon L. — Introduction à la généalogie
- 3 Lindemans Jan. — Hoe maak ik mijn stamboom op. Kleine inleiding tot de Vlaamsche familiegeschiedenis, 3e dr. (1e:1)
- 0 Linnartz K. — Unsere Familiennamen (Deutschland)
- 1 Meertens P. J. — De betekenis van de Nederlandse familienamen
- 3 Melkenbeeck J. en Macharis M. — Wapenboekje voor Vlaanderen (heraldiek)
- 0 Nederlandsch archief voor genealogie en heraldiek I-III (1938-1940)
- 2 Pama C. — Ons familiewapen.
- 0 Pama C. — Het volkskarakter in de heraldiek, 2e dr.

- ? Reydon H. — De huismerken, 2e dr. (1e:1)
 ? Reydon H. — Het zonne-rad
 ? Reisz B. — Runenkunde (Reclam 7333)
 3 Scheidt Walter. — Livre de raison (leidraad en schema's voor een familiegeschiedenis)
 1 Sibbe I (Noordnederlandsch tijdschrift)
 1 Steenkamp J. C. P. W. A. — Heraldisch vademecum, 2 dln.
 ? Steenkamp J.C.P.W.A. — Inleiding tot de wapenkunde
 1 Steenkamp J.C.P.W.A. — Zegels (zegelkunde)
 2 Swaen A.E.H. — Nederlandsche geslachtsnamen
 1 Uitman G.J. — Hoe komen wij aan onze namen? (familie- en voornamen)
 1 van Bemelen J. F. — De achtergrond van

- de persoonskaart (bij het opmaken eener familiegeschiedenis).
 1 van Houten-Enger R. — Hoe zullen wij ons kind noemen?
 0 van Toll Jurriaan. — Van eenen bloede (inleiding tot de sibbekunde)
 3 Verbist Henri. — Abrégé de droit héraldique
 4 Verstraete Eugene. — Huismerken en sibbe-teekens in Vlaanderen.
 0 Vrieze A. — De strijd om de geslachtsnamen
 39 Wasserzieher E. — Hans und Grete, 9te Aufl. (Duitsche doopnamen)
 ? De wolfsangel
 Zie verder: Brugge, Coppieters; Brussel, Raucq; Edingen, Hoffmans, Laloire; Gent Ladrière; Hoogstraten, van Schijndel; Kortrijk, Soete.

LEES IN «TOERISME» !

Mededeelingen over ons Verbond, op blz. 84, 85, 98, 108, 116; over onze onderzoeken betreffende boschnamen, op blz. 85, 98, 116; molens, op blz. 84, 85, 96, 98, 106, 114, 116, 117; heerlijkheids-teekens, op blz. 85, 98, 116; huurschappen, op blz. 98, 116; over ons repertorium van familie- of sibbekundigen, op blz. 85, 98, 117; over moerbezieboomen in Vlaanderen, op blz. 99; over onze

wandelpaden, op blz. 86, 107, 108; over heemschut (te beschermen monumenten en landschappen) op blz. 85, 99, 100, 101, 108, 117; over heemkundige werken, op blz. 98, 100, 108; over Aalter, 84; Aarschot, 96; Aarsele, 106; Aatrijke, 106; Aartselaar, 114; Achel, 114; Adegem 114; Boom en de Rupelstreek, 105; Lichtervelde, 99, 109; Lier, 113, enz.

Derde Jaarlijksche Prijs van het Verbond voor Heemkunde.

1. — Ter bevordering van de heemkundige studiën in het Vlaamsche land schrijft het Verbond voor Heemkunde, afdeling van den Vlaamschen Toeristenbond, een jaarlijkschen prijkskamp uit.

2. — Deze prijs heet «Jaarlijksche Prijs van het Verbond voor Heemkunde».

3. — Verlangd worden onuitgegeven studiën over natuur of/en kultuur van een bepaald Vlaamsch heem.

4. — Door studie wordt verstaan de wetenschappelijke, d.i. ernstige, grondige behandeling van een onderwerp volgens de methodes der betreffende wetenschap.

5. — De studie moet onuitgegeven zijn, d.i. noch geheel noch grootendeels waar ook in druk verschenen. De steller moet dit schriftelijk op zijn eerwoord bevestigen bij de inzending.

6. — Door heem wordt verstaan hetzij een plaats — gehucht, parochie, gemeente (dorp of stad) — hetzij een bepaald gewest (natuurkundig of geschiedkundig) in het Vlaamsche land, inbegrepen de voormalig onbetwistbaar dietsche, thans verfranschte gebieden van België en Frankrijk, Voorbeelden: Wijnendale, Kortembosch, Zoutenaie, Brussel, Kempen, Land van Aalst, Sint-Omaars, Neer- en Opheijsssem, Land van Dalhem.

7. — De studie mag behooren tot eender welke wetenschap, behandeld op het locale of regionale plan, bv. tot aardrijkskunde, natuurwetenschappen, geschiedenis, volkskunde, familie-kunde, taalkunde enz.

8. — Onderwerp en omvang der studie zijn vrij. Ze moet echter binnen haar (aardrijkskundig en wetenschappelijk) nauwkeurig bepaalde en verantwoorde grenzen zoo volledig mogelijk behandeld zijn en persklaar.

9. — Aan de beste inzendingen kunnen jaarlijks prijzen ter waarde van 2000 fr. of 1500 fr. of 1000 fr. of 500 fr. (minimum) worden toegekend, tot een gezamenlijk bedrag van 2000 fr.

10. — De studiën, behoorlijk getypt, met witte interliniën, aan één zijde van bladen kwartoformaat, moeten gezonden worden, vóór 1 Maart 1945, aan den voorzitter van het Verbond, Jozef van Overstraeten, Parklaan 24, Aalst (Oost-Vlaanderen). Aangeraden wordt verschillende exemplaren te sturen.

11. — De schrijver moet aan de verklaring geëischt door art. 5 toevoegen: zijn echte naam en voornaam, zijn beroep, geboorteplaats en -datum, volledig adres.

12. — Elke studie wordt voor schriftelijk advies voorgelegd aan een of meer bevoegde consultants van het Verbond, dit zijn specialisten in de verschillende heemkundige wetenschappen.

Daarna wordt uit tenminste drie consultants een jury samengesteld, welke uitspraak doet en schriftelijk verslag uitbrengt ten laatste zes maand na den uitersten datum der inzending.

13. — Het Verbond voor Heemkunde mag de wijze van publicatie der bekroonde studiën bepalen, bv. in zijn «Heemkundige Bibliotheek» of in zijn tijdschriften. De schrijvers blijven echter eigenaars van hun werk.